

Nr 10

Biuletyn

**Polskiego Towarzystwa
Kryminologicznego
im. profesora Stanisława Batawii**

Warszawa 2001

POLSKIE TOWARZYSTWO KRYMINOLOGICZNE
im. prof. Stanisława Batawii

ul. Nowy Świat 72, 00-330 Warszawa, tel. 826-84-84
e-mail: M.Ozarowska@inp.pan.pl
(Zakład Kryminologii INP PAN)

KOMITET REDAKCYJNY

doc. dr hab. Anna Kossowska - przewodnicząca
dr Jacek Krawczyk - sekretarz
mgr Maria Ożarowska-Wolder - członek

ISBN 83-900746-2-1

Realizacja
Drukarnia MIRAN

Spis treści

Wstęp .	5
Informacja naukowa	7
Informacja o krajowej i międzynarodowej współpracy kryminologów	35

Wstęp

Staramy się, aby materiały publikowane w Biuletynie dotyczyły aktualnych zagadnień kryminologicznych. W niniejszym numerze chcemy Państwu przybliżyć problematykę przestępczości komputerowej. Jest to w naszym kraju stosunkowo nowe zjawisko, którego rozmiary niepokojąco wzrastają. Jakiego rodzaju jest ta przestępczość, możliwości jej zwalczania i czy jesteśmy do tego przygotowani. Problem ten jest o tyle aktualny, że Komitet Problemów Przestępczości Rady Europy przyjął w dniu 21 czerwca 2001 r. projekt międzynarodowej konwencji dotyczącej przestępstw popełnianych w sieciach komputerowych (prace nad projektem konwencji trwały od 1997 r.). Oczekuje się, że tekst konwencji zostanie zaakceptowany przez Komitet Ministrów Rady Europy jeszcze w tym roku.

Inny materiał zamieszczony w Biuletynie dotyczy tradycyjnego przestępstwa jakim jest zgwałcenie. W syntetycznym raporcie omówione są wyniki badań aktowych spraw z art. 197 §1-3 k.k., w których orzeczono karę pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania. Celem badań było dokonanie opisu czynu oraz przedstawienie charakterystyki ofiar i sprawców tego przestępstwa, w których sądy zastosowały karę nieizolacyjną.

Zarząd Główny PTK

Informacja naukowa

Jan Hajdukiewicz

e – przestępczość, zagrożenia dla gospodarki

1. Wprowadzenie

Światowa rewolucja techniczna, jaką obserwujemy w ostatnim dziesięcioleciu, to rewolucja telekomunikacyjna, której przyczyną jest między innymi rozwój łączności satelitarnej i globalnej sieci internetowej. Możliwości utrzymywania stałego kontaktu pomiędzy ludźmi, dokonywania za pośrednictwem Internetu przelewów bankowych, zakupów - bez potrzeby wychodzenia z domu, muzyka i filmy oglądane z monitora komputera - wprowadziły w państwach o wyższym zaawansowaniu technicznym praktycznie nową jakość życia. Należy spodziewać się, i nie jest to wizja fantastów, że w niedługim czasie, w krajach reprezentujących nawet średni poziom zaawansowania w dziedzinie telekomunikacji, podstawowym, użytkowym sprzętem w domu będzie komputer działający w sieci Internetu.

Tak gwałtowny rozwój technik telekomunikacyjnych nie mógł zostać nie zauważony przez środowiska przestępcze, szczególnie te, które działają w sferze przestępczości gospodarczej. Sieci komputerowe, w których gromadzi się i przetwarza miliony danych są dziedziną szczególnie podatną na działalność przestępczą.

Przyczyny takiego stanu rzeczy są następujące:

- anonimowość działania, sprawca nie jest widziany przez swoje ofiary, co zapewnia mu znaczny komfort psychiczny,
- możliwość dokonania przestępstwa w jakimkolwiek miejscu na świecie, gdzie istnieje sieć internetowa, bez konieczności opuszczenia miejsca pobytu przestępcy,

- możliwość zdobycia ogromnych zasobów informacji i uzyskania dostępu do dokumentów, które w innych warunkach były by nieosiągalne,
- możliwość dosyć skutecznego zatarcia śladów przestępczej działalności,
- prowadzenie przestępczej działalności z kraju, na którego obszarze określona działalność jest dopuszczalna,

Szeroki zakres możliwości oddziaływania przestępczego na sieci informacyjne spowodował powołanie w latach osiemdziesiątych Komitetu Ekspertów ds. Przestępstw Komputerowych Rady Europy (the Select Committee of Experts on Computer - Related Crime of the Council of Europe), którego raport stał się podstawą rekomendacji nr R (89)9 Komitetu Ministrów Rady Europy i wskazał formy zachowań związanych z wykorzystaniem komputera i systemu komputerowego, które winny być skryminalizowane w systemach prawnych państw członkowskich. Zostały one skatalogowane w dwóch listach – pierwszej, tzw. minimalnej, która zawiera wykaz czynów wymagających kryminalizacji we wszystkich krajach członkowskich, a co za tym idzie ścisłej współpracy międzynarodowej, jednoznacznej ze zharmonizowaniem ustawodawstw krajowych w zakresie ścigania przestępczości transgranicznej oraz drugiej, tzw. fakultatywnej, która obejmuje zachowania o mniejszym stopniu szkodliwości i nie wymagające ścisłej współpracy międzynarodowej w zakresie ich ścigania.

Do najpoważniejszych przestępstw komputerowych Komitet Ekspertów Rady Europy zaliczył:

Oszustwo komputerowe

Przestępstwo to jest ubocznym skutkiem informatyzacji systemów bankowych i finansowo-księgowych, które coraz częściej opierają się na bezpapierowym obiegu dokumentów, teletransmisji danych i elektronicznym przelewie pieniądza. Celem działania przestępczego w takim przypadku jest nieuprawnione zdobycie środków finansowych.

Wskazana powyżej grupa przestępstw jest trudna do ścigania, gdyż wielokrotnie poszkodowany nie jest zainteresowany ujawnieniem słabości własnego systemu z uwagi na obawę utraty zaufania klientów.

Fałszerstwo komputerowe

Występuje ono w dwóch formach:

- jako komputerowe fałszerstwo dokumentów, w których komputer, oprogramowanie i urządzenia zewnętrzne (skaner, drukarka itp.) są narzędziem

do fałszowania dokumentów klasycznych;

- jako fałszerstwo dokumentów elektronicznych, polegające na wprowadzaniu zmian w dokumentach elektronicznych (księgi handlowe i podatkowe, ewidencje magazynowe, kartoteki pojazdów itp.) lub też w innych elektronicznych nośnikach informacji (np. zmiana zapisu na ścieżce magnetycznej karty płatniczej czy identyfikacyjnej).

Jest to przestępstwo, którego wykrycie jest wielokrotnie utrudnione, z powodu niezauważalnych zmian, których ujawnienie wymaga specyficznej wiedzy i narzędzi. Sam proces fałszowania, kopiowania czy skanowania dokumentów może być, przy wykorzystaniu zaawansowanych technologii, praktycznie niezauważalny. W polskich warunkach pewnym ograniczeniem możliwości fałszerza jest m.in. obowiązek przechowywania wydruków na nośniku papierowym z dokumentu elektronicznego (na potrzeby organów podatkowych i ZUS).

Nieuprawnione wejście (włamanie) do systemu komputerowego - hacking

Przestępstwo polega na wejściu do systemu po pokonaniu zabezpieczeń w postaci kodów i haseł broniących dostępu do zgromadzonej i przetwarzanej informacji. Penetrowanie przez hackerów systemów informatycznych za pośrednictwem połączeń telekomunikacyjnych jest zjawiskiem o zasięgu międzynarodowym i jednocześnie najczęściej występującym przestępstwem komputerowym. Samo wejście do systemu jest w ustawodawstwie większości krajów czynem przestępczym. Na ogół jest ono również podstawą do dokonania innych czynów przestępczych.

Polska Policja ujawniła sprawców szeregu prób i udanych przypadków włamań, zgłaszanych przez polskich administratorów sieci komputerowych, a także próby włamań do systemów komputerowych w Polsce z terenu USA i innych krajów.

Niszczenie danych lub programów komputerowych

Do niszczenia programów komputerowych i zbiorów danych wykorzystywane są programy destrukcyjne, jak np. wirusy komputerowe, konie trojańskie, bomby logiczne i robaki komputerowe.

Dla użytkowników systemów komputerowych różnice te mogą nie mieć znaczenia, jednakże z punktu widzenia kryminologicznego są istotne. W przypadku ujawnienia bomby logicznej lub konia trojańskiego bez uprzedniego zawirusowania systemu komputerowego sprawcy należy szukać wśród osób uprawnionych do dokonywania zmian w oprogramowaniu, natomiast krag

sprawców wprowadzenia wirusa lub robaka komputerowego może być praktycznie nieograniczony.

Sabotaż komputerowy

Sabotażem komputerowym nazywamy uszkodzenie lub zniszczenie systemu komputerowego i informacji, którego celem jest sparaliżowanie funkcjonowania systemu komputerowego lub telekomunikacyjnego. Może być dokonany w efekcie celowego zawirusowania systemu komputerowego albo w wyniku lekkomyślności i zaniedbania pracowników, np. zaniechania procedur nadzorujących sieć komputerową (monitoringu) przez pracownika odpowiedzialnego. Bardzo często sabotaż połączony jest z szantażem komputerowym, gdzie sprawca w zamian za spełnienie jego warunków, najczęściej finansowych, gotów jest odstąpić od sparaliżowania systemu komputerowego w sobie tylko znany sposób.

W Polsce takie sytuacje miały miejsce w związku ze zwolnieniami z pracy administratorów zakładowych sieci (zemsta i wymuszenie zapłaty za „pomoc” w usunięciu zagrożenia).

Nieuprawnione przechwycenie informacji - podsłuch komputerowy

Współczesne techniki przechwytywania informacji są poważnym zagrożeniem dla systemów informatycznych. Dane komputerowe można bowiem przejmować zarówno z transmisji teleinformatycznych jak i w wyniku analizy fal elektromagnetycznych emitowanych przez sprzęt komputerowy (komputery, monitory, przewody itp.) oraz fal akustycznych generowanych przez drukarki. Przy czym działania te mogą być zdalne i nie pozostawiające żadnych śladów. Współczesne metody detekcji skrajnie słabych sygnałów obciążonych szumami i zakłóceniami o dużej intensywności umożliwiają wykrycie sygnałów o poziomach mniejszych o ponad 40 dB od poziomu szumów cieplnych w obwodach elektrycznych.

Nielegalne kopiowanie, rozpowszechnianie lub publikowanie programów komputerowych chronionych prawem autorskim (piractwo komputerowe)

Piractwem komputerowym jest kopiowanie, reprodukcja, używanie i wprowadzanie do obrotu bez zezwolenia właściciela praw produktu programowego chronionego przez prawo autorskie. Dotyka ono wszystkich producentów oprogramowania, niezależnie od ich wielkości oraz w efekcie końcowym także użytkowników. Legalni producenci ponoszą bowiem ogromne

koszty tworzenia oprogramowania, jego testowania, promocji itp., które następnie wliczają w cenę gotowego produktu. Nielegalny producent ponosi jedynie koszty zakupu sprzętu i nośników, nie inwestując w rozwój programu i nie płacąc podatków.

Dodatkowym rodzajem przestępczości, tworzącym nową jakość w dziedzinie piractwa intelektualnego jest wykorzystanie sprzętu komputerowego do produkcji i powielania płyt CD z nagranyymi utworami fonograficznymi, skompresowanymi w systemie MP3, MP4, oraz filmami w systemie MPEG czy SV CD, umożliwiającymi projekcję bez konieczności stosowania dosyć jeszcze kosztownego systemu DVD.

Do nielegalnego kopiowania filmów czy muzyki na płytach CD nie jest potrzebne specjalistyczne studio, wystarczy komputer i nagrywarka do CD. Małe wymiary krążków CD ułatwiają ich przechowywanie, transport i dystrybucję, a także nienaruszalność zapisu. Wartość surowca (płyty CD-R) jest niższa od wartości czystej kasety wideo. Wszystkie te elementy powodują, że zysk uzyskiwany ze sprzedaży nagranej pirackiej płyty z filmem czy muzyką jest znacznie wyższy od zysku ze sprzedaży tradycyjnej kasety wideo czy płyty muzycznej. Skompresowanie plików dźwiękowych umożliwia umieszczenie na jednej płycie CD-R do 10 godzin muzyki. Muzyka odtwarzana jest w komputerach lub specjalnych odtwarzaczach, produkowanych profesjonalnie przez znane firmy. Możliwość przesyłania plików muzycznych i filmów za pośrednictwem łącz telekomunikacyjnych jest początkiem końca giełd komputerowych, zapowiedzią przejścia piractwa intelektualnego do nowej formy działalności i nowym wyzwaniem dla organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

W lutym ub. roku w wyniku działań policyjnych zabezpieczono automatyczną kpiarkę polskiej produkcji, pozwalającą na wyprodukowanie 60 szt. kopii dowolnego nośnika z płyty CD na płytach CD-R, bez potrzeby jakiegokolwiek kontroli.

Bezprawne kopiowanie topografii półprzewodników

Przez topografię półprzewodnika rozumie się rozwiązanie polegające na przestrzennym, wyrażonym w dowolny sposób rozplanowaniu elementów, z których co najmniej jeden jest elementem aktywnym. W tym przypadku chodzi również o ochronę praw autorskich i patentowych związanych z przestrzennym rozplanowaniem elementów i wszystkich lub części połączeń układu scalonego.

Na liście fakultatywnej Komitetu Ekspertów Rady Europy znalazły się:

Modyfikacja danych lub programów komputerowych

Szpiegostwo komputerowe

Używanie komputera bez zezwolenia

Międzynarodowa Organizacja Policji Kryminalnych "Interpol" przestępczość komputerową definiuje jako przestępczość z użyciem komputerów i zalicza do niej czyny wymienione w raporcie Komitetu Ekspertów Rady Europy, a mianowicie przesyłanie za pomocą sieci komputerowych materiałów pornograficznych i rasistowskich oraz używanie sieci komputerowych do celów komunikacyjnych przez zorganizowane grupy przestępcze.

2. Działania polskiej Policji przeciwko e - przestępczości

Polska Policja zajmuje się zjawiskiem przestępczości komputerowej oraz przestępstw dokonywanych przy wykorzystaniu najnowszych technologii od 1990 r. Oprócz przestępstw w dziedzinie informatyki, podjęto skuteczne działania zmierzające do ograniczenia naruszeń praw własności intelektualnej i znaków towarowych.

Od 1998 r. w polskiej Policji, w Wydziale ds. Przestępczości Gospodarczej Biura Koordynacji Służby Kryminalnej KGP funkcjonuje Zespół, którego zadaniem jest zwalczanie przestępczości komputerowej i intelektualnej oraz koordynacja wszelkich działań policyjnych, mających na celu ograniczenie tego rodzaju patologii. Zespół zajmuje się praktycznie wszystkimi rodzajami wyżej wymienionych przestępstw komputerowych, a ponadto przestępstwami popełnianymi na szkodę operatorów telefonii komórkowej i przewodowej.

W większości Komend Wojewódzkich Policji powstały wyspecjalizowane komórki, które zajmują się omawianą problematyką. Zakłada się że w niedługim czasie we wszystkich Komendach Wojewódzkich Policji i Komendach Miejskich Policji w byłych miastach wojewódzkich zaczną funkcjonować specjalne komórki zajmujące się tym zagadnieniem.

Wyniki ujawniania i zwalczania e – przestępczości, uzyskane przez Zespół i koordynowane jednostki terenowe Policji

Specyfika polskiego rynku teleinformatycznego, ilość firm i instytucji korzystających z sieci Internetu mają zasadniczy wpływ na ilość i rodzaje ujawnionych przestępstw, do dokonania których sprawcy wykorzystywali sprzęt informatyczny. Tylko w I połowie 2000 r. ujawniono przestępczą działalność i ustalono:

- 15 obywateli polskich, którzy na stronach WWW oferowali do zakupienia pirackie filmy i gry komputerowe,
- sprawców dokonania włamania do 72 serwerów na terenie miasta To-

runia,

- osobę zamieszczającą propozycje pedofilskie,
- dwie oferty sprzedaży narkotyków,
- 2 przypadki wyłudzenia pieniędzy za zamówione za pośrednictwem Internetu wyroby, których nigdy nie dostarczono,
- 12 przypadków rozpowszechniania w Internecie pornografii z udziałem nieletnich i zwierząt, z czego w 8 przypadkach informacje o ustalonych sprawcach przekazano za granicę, do krajów w których działali (USA, RFN, Izrael),
- właściciela kont pocztowych z których wysyłane były groźby karalne do prezydenta Stanów Zjednoczonych.

W przypadku ścigania zjawiska piractwa programów komputerowych wyniki uwidoczniają skalę tego zjawiska, które narasta w miarę rozwoju sieci Internetowej. Aktualny stopień zagrożenia tą przestępczością przedstawia poniższa tablica.

W 1994 r. podaż pirackich programów komputerowych wynosiła 99% ogólnej ilości wprowadzonych do obrotu i spadła do ok. 55-65% w 1999 r. Według ocen Bussines Software Alliance – organizacji reprezentującej interesy największych światowych producentów programów komputerowych zagrożenie na takim poziomie jest jednym z najniższych w Europie.

Tablica 1. Wyniki ujawniania i zwalczania przestępstw związanych z komputerami

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych	15	71	151	279	267	522	815
Ilość zabezpieczonych nośników informatycznych	151.500	17.260	14.879	30.364	87.947	111.858	195.914

3. Problemy i zjawiska przestępcze według oceny Policji

Poważnym problemem stało się udostępnianie publicznie poprzez sieć komputerową wzorcowych opisów, wręcz algorytmów postępowania przestępczego oraz programów komputerowych mogących służyć do celów przestępczych. Na różnego rodzaju publicznych, polskojęzycznych listach dyskusyjnych niejednokrotnie pojawiają się ogłoszenia o sprzedaży towarów i przedmiotów pochodzących z przestępstwa, o sposobie produkcji lub zaży-

wania narkotyków oraz sposobach działania mogącego powodować naruszenie prawa. Rozpoznawanie tych zjawisk odbywa się poprzez typowe działania policyjne, zwłaszcza współpracę z dużymi dostawcami usług internetowych.

Według oceny stanu zagrożenia oraz rodzajów przestępstw z jakimi Policja spotyka się na terenie naszego kraju, do najpoważniejszych problemów należą:

Pornografia i pedofilia w Internecie

Według badań statystycznych w Polsce obecnie jest około 2.000.000 stałych użytkowników sieci „Internet”. Największą grupę użytkowników stanowią osoby w wieku 15-25 lat. Bardzo dużą grupę stanowią również dzieci do lat 15. Ze względu na specyfikę sieci „Internet” wszelkie treści znajdujące się w niej, dostępne są również dla tej najmłodszej grupy wiekowej. Treści, tak zdjęcia, jak i teksty oraz pliki video, propagujące przemoc i okrucieństwo są bardzo popularne i dostępne w sieci „Internet” bez ograniczeń. Jednakże ze względu na brak stosownych przepisów prawa penalizujących rozpowszechnianie tego typu treści, działania policji w tym zakresie muszą się ograniczać jedynie do monitorowania skali tego zjawiska.

Inaczej wygląda sytuacja z przestępstwami spenalizowanymi w polskich przepisach karnych, m.in. rozpowszechnianiem treści o charakterze pedofilskim. Dziedziny te są szeroko rozpoznawane oraz ścigane przez polską policję. Odnotowuje się stały wzrost ilości wszczętych postępowań przygotowawczych w takich sprawach. Jednakże podnoszenie się wiedzy informatycznej osób korzystających z Internetu w tym sprawców przestępstw, utrudnia w znacznym stopniu ich wykrywanie, ze względu na stosowanie coraz bardziej zaawansowanych technik ukrywania się.

Polskie przepisy prawne uniemożliwiają stosowanie technik operacyjnych powszechnie wykorzystywanych przez policje innych państw, w tym FBI w USA, w odniesieniu do ujawniania pedofilii, traktowanej jako bardzo poważne przestępstwo. Jest to po prostu prowokacja, polegająca na tym, że policjant udając np. ośmioletnią dziewczynkę odpowiada na oferty pedofilskie umieszczane w Internecie oraz poprzez sieć nawiązuje kontakt z konkretnym przestępcą. Zapisy zabezpieczone podczas tego kontaktu traktowane są w sądzie jako dowód.

Przestępstwa na szkodę bankowych systemów kart płatniczych

W chwili obecnej najbardziej rozwijającą się grupą fałszerstw są fałszerstwa kart płatniczych. Szczytywanie oryginalnych pasków magnetycznych (ang. skimming) i nanoszenie ich na inne karty stało się popularne wśród przestęp-

ców na przełomie 1997 i 1998 r. Podjęte wraz z pracownikami central rozliczeniowych działania policyjne przyniosły szereg pozytywnych rezultatów. W latach 1997 – 1999 zatrzymano w Polsce łącznie cztery grupy przestępcze dokonujące szczytywania pasków i nanoszenia danych na inne paski (KWP Poznań – 1 grupa, KSP – 3 grupy). Także i w tym przypadku stwierdzono działania międzynarodowe, czego przykładem może być zatrzymanie we Włoszech grupy przestępczej fałszującej paski magnetyczne, w składzie której byli obywatele polscy, a dane na pasek magnetyczny zbierane były w Polsce. Według danych pochodzących ze Związku Banków Polskich aktualnie w Polsce jest w obiegu ok. 4500 - 5000 szt. podrobionych, sfałszowanych i skradzionych kart płatniczych. Technologia fałszowania i podrabiania kart nie jest zbyt skomplikowana, a koszt niezbędnych do tego celu urządzeń (mieszczących się w średniej wielkości walizce) nie przekracza 4 - 5 tys. USD. Są to niewielkie koszty w porównaniu z nakładami na np. piracką produkcję fonografii - a zyski nieporównywalne, nie mówiąc o zagrożeniu ujawnienia działalności, jeżeli sprawca działa w obrębie bankomatów czy sklepów realizujących ten system opłat za usługi.

Działania na szkodę telekomunikacji

Coraz częściej zdarzają się przypadki kradzieży impulsów telefonicznych, dokonywane metodą przeprogramowania kart telefonicznych z 25 na 100 impulsów, lub nielegalnym „napełnianiem” kart wykorzystanych. Są one następnie wprowadzane do obrotu na targowiskach w dużych miastach lub środowiskach młodzieży szkolnej i studentów. Wysokość strat jakie ponosi TPSA jest praktycznie niemożliwa do oszacowania. Przedstawione zjawisko ma charakter narastający.

Włamanie do systemów informatycznych

Problem włamań do systemów komputerowych wiąże się z koniecznością dostępu do informacji o takich zdarzeniach od poszkodowanych, jeżeli są oni zainteresowani ujawnieniem takiego przypadku (banki są raczej wstrzemięźliwe) i chcą ścigać sprawcę. Aktualnie – i jest tak również w innych krajach – policja informowana jest przez pokrzywdzonego o włamaniu do systemu jako ostatni organ, i to tylko w przypadku, gdy informatycy pokrzywdzonego nie mogą sobie sami dać rady z problemem, lub gdy wystąpiły tak duże straty, że sprawy nie da się ukryć. Nie ma tu możliwości działań prewencyjnych, czy operacyjnych. Policja jest powiadomiona o fakcie włamania do systemu lub nie - i nie ma na to wpływu. Polityka bezpieczeństwa sieci jest obszarem, gdzie

Policja może mieć jedynie rolę doradczą. W roku 1999 wszczęto w Polsce 2 sprawy o włamanie się do systemu informatycznego. W bieżącym roku do chwili obecnej uzyskaliśmy informacje od poszkodowanych o 3 włamaniach, w których ustalono ich sprawców. Ważnym czynnikiem wpływającym na skuteczność działania Zespołu jest jak najszybsze poinformowanie go o zaistniałym włamaniu i zabezpieczenie przez administratora systemu logów połączenia. Należy zakładać, że ten rodzaj przestępczości zajmie jedno z czołowych miejsc w e – przestępczości. Częste ugody podpisywane pomiędzy sprawcą i poszkodowanym są przyczyną marnotrawstwa pracy policji w związku z ujawnieniem hackera.

Zamieszczanie w Internecie niepożądanych treści (rasistowskich, obrażających godność, uczucia religijne itp.)

Od 1998 r. do chwili obecnej ujawniono jedynie kilka sporadycznych przypadków wygłaszania opinii rasistowskich na grupach dyskusyjnych, jednakże nie ujawniono stron WWW propagujących te opinie. Przykładem może być fakt, iż wśród ponad 9.000 stron o tematyce żydowskiej znajdujących się w zasobach polskiego Internetu, nie ujawniono dotychczas ani jednej propagującej treści antysemickie. Podyktowane może to być szeroko zakrojonymi działaniami prewencyjnymi, podjętymi przez pracowników Zespołu, w wyniku których nawiązano ścisłą współpracę z praktycznie wszystkimi większymi dostarczycielami usług Internetowych. W wyniku tej współpracy witryny WWW, zawierające treści niezgodne z etyką Internetową, są niezwłocznie usuwane a w przypadkach stwierdzenia naruszenia przepisów obowiązującego prawa zostają podjęte kroki zmierzające do ustalenia i ukarania sprawcy.

Powyższe działania spowodowały masowe przenoszenie stron WWW naruszających polskie przepisy na serwery znajdujące się poza granicami naszego kraju. W tych przypadkach ustalenia podejmowane są w oparciu o współpracę międzynarodową. Ze względu na specyfikę i rozległość sieci „Internet” nie można jednak stwierdzić, iż w polskich zasobach tej sieci w chwili obecnej nie ma ani jednej strony zawierającej treści rasistowskie czy obrażające określone grupy społeczne. Pracownicy Zespołu zwalczającego przestępczość komputerową są przygotowani aby w przypadku stwierdzenia tego typu nadużyć niezwłocznie na nie zareagować i podjąć stosowne czynności wykrywcze. Przestępcy internetowi uaktywniają swoją działalność w tej dziedzinie w określonych sytuacjach, np. w okresie wyborów.

Problematyka ataków wirusami komputerowymi nie była dotychczas przedmiotem szczególnego zainteresowania polskich organów ścigania. Spowodowane jest to stosunkowo wysokim stopniem świadomości użytkowników systemów komputerowych. Globalizacja „Internetu” powoduje jednak stałe zagrożenie. Wirus „I love you” nie spowodował poważniejszych dylematów w polskich systemach komputerowych, poza poważnymi i dotkliwymi problemami u jednego z największych polskich operatorów sieci telefonii komórkowej - ERA GSM. Przyczyną takiego stanu rzeczy mogło być dość szybkie nagłośnienie zagrożenia wywoływanego przez tego wirusa we wszystkich polskich mediach. Poważnym jednak utrudnieniem są licznie pojawiające się makrowirusy dotyczące oprogramowanie biurowe produkcji firmy „Microsoft”. Według opinii producenta polskiego programu antywirusowego „MKS-vir” nastąpił także spadek powstawania polskich mutacji wirusów na rzecz wirusów przybywających do Polski z zagranicy.

Piractwo w Internecie

Aktualnie obserwuje się zalew stron WWW wszelkiego rodzaju pirackimi ofertami, dotyczących zarówno muzyki skompresowanej w plikach MP3, filmów w plikach MPEG i DVD oraz użytkowych programów komputerowych. Z uwagi na pewną pracochłonność ustalania sprawców, znikomą dolegliwość kar zasądzanych za tego rodzaju przestępczość oraz zyski jakie osiągają przestępcy, należy liczyć się z rozwojem tej dziedziny przestępczości.

O tym, że piractwem parają się nie tylko informatycy, czy też młodzież i studenci może świadczyć przykład sprawy koordynowanej przez Zespół:

- w maju 1999 r. roku Zespół ds. Przestępczości Komputerowej Wydziału ds. Przestępczości Gospodarczej Biura Koordynacji Służby Kryminalnej KGP uzyskał informację, z której wynikało, że na witrynie internetowej WWW znajduje się oferta sprzedaży pirackich kopii programów komputerowych. Jak wynikało z wykonanych wstępnych ustaleń, stworzona została przez nieznaną osobę z terenu województwa zachodnio-pomorskiego,

- zamówienia na oprogramowanie komputerowe realizowane były za pośrednictwem skrzynki poczty elektronicznej oraz skrytki pocztowej znajdującej się na poczcie w miejscowości Łask. Pirackie programy komputerowe na płytach CD rozsyłane były do zamawiających drogą pocztową,

- w ramach podjętych czynności operacyjno-wykrywczych ustalono firmę odpowiedzialną za serwer WWW, na którym umieszczona została strona internetowa jak również ustalono, iż właścicielem skrytki pocztowej jest Bogusław G. - lat 50, z wykształcenia rolnik, zameldowany w Szczecinie, lecz w

sław G. - lat 50, z wykształcenia rolnik, zameldowany w Szczecinie, lecz w miejscu zameldowania nie przebywający. Ponadto ustalono, iż posiada on dom w miejscowości Wygon k. Łaska, jak również, że z UPT w Łasku nadał 21 paczek opłaconych przekazem pocztowym,

- na podstawie analizy połączeń telefonicznych wykonanych z miejsca stałego zameldowania w/w ustalono faktyczny adres jego zamieszkania. Natomiast badanie bilingów połączeń telefonicznych zrealizowanych z tymczasowego miejsca pobytu pozwoliło na ustalenie, że w lokalu tym znajduje się komputer, z którego w ciągu doby wykonywanych jest kilkanaście połączeń z siecią Internet,

- porównanie okresów i czasów połączeń z Internetem, z ustalonymi czasami aktualizacji witryny WWW, potwierdziło, iż założono ją przy wykorzystaniu komputera znajdującego się w mieszkaniu, w którym przebywał figurant,

- w wyniku przeprowadzonej obserwacji rozpracowywanego, potwierdzono jego przestępczą działalność, polegającą na sprzedaży nielegalnie powielonych programów komputerowych na płytach CD,

- w oparciu o zgromadzony materiał dowodowy, wszczęto postępowanie przygotowawcze, a Prokurator Rejonowy w Szczecinie wydał nakazy przeszukania serwera i mieszkań, z którymi miał związek sprawca,

- realizację sprawy przeprowadzono przy udziale biegłego z Laboratorium Kryminalistycznego,

- podczas przeszukań ujawniono i zabezpieczono: puste pudełka zbiorcze po płytach CD, komputer, komputerowe nośniki informacji, zawartość skrzynki e-mail oraz pliki, które posłużyły do założenia strony WWW. W trakcie zatrzymania Bogusław G. złamał posiadane przy sobie dwie 3,5 calowe dyskietki,

- w urzędzie pocztowym, przed którym go zatrzymano ujawniono dowody nadania przez figuranta 29 paczek,

- prowadzący postępowanie przygotowawcze zlecił przesłuchania ustalonych odbiorców „pirackich” programów właściwym terytorialnie jednostkom. Wszyscy dotychczas przesłuchani odbiorcy potwierdzili dokonanie zakupu nielegalnie zwielokrotnionych programów,

- powołany biegły potwierdził, że z zabezpieczonego u figuranta komputera dokonywano aktualizacji witryny zamieszczonej w internecie, jak również odzyskał 180 listów e-mail z jednej z uszkodzonych dyskietek.

Jest to tylko jeden z przykładów spraw koordynowanych i przekazanych przez Zespół do jednostek terenowych. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że w „polskim” internecie szczególnie rozpowszechnione jest zamieszczanie ofert sprzedaży nielegalnego oprogramowania, płyt oraz plików audio,

przedmiotów pochodzących z kradzieży (szczególnie telefonów komórkowych i radioodtwarzaczy samochodowych) oraz rozpowszechnianie pornografii dziecięcej oraz ze zwierzętami.

4. Wnioski

Przedstawione problemy nie obejmują całości spraw z jakimi spotykają się polskie organy ścigania. Dla poprawy skuteczności działania Policji w zwalczaniu *e – przestępczości* niezbędne byłoby rozpatrzenie możliwości wprowadzenia pewnych zmian w ramach ustaw określających zasady pracy firm świadczących usługi telekomunikacyjne i internetowe.

Niezbędne było by obligatoryjne nałożenie na firmy obowiązku zbierania, czasowego magazynowania i przekazywania Policji danych umożliwiających identyfikację sprawcy przestępstw dokonywanych przy użyciu ich serwerów. Stworzenie przepisów jednoznacznie określających obowiązki dostawców Internetu, usprawniło by w dużej mierze proces wykrywczy. Aktualnie podmioty świadczące usługi telekomunikacyjne w Polsce są zobowiązane do współpracy z organami ścigania w zakresie stosowania podsłuchu telekomunikacyjnego oraz wydawania w trybie art. 218 k.p.k. korespondencji elektronicznej. Jednak ze względu na niedostosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego do nowych form przekazu informacji oraz luk prawnych, jakie ujawniają się na styku przepisów tego kodeksu z art. 49 Konstytucji i ustawą - Prawo telekomunikacyjne, sposób i zakres tej współpracy pozostawia w chwili obecnej wiele wątpliwości. Polskie przepisy prawne nie regulują okresów przechowywania zapisów dotyczących ruchu w sieciach teleinformatycznych, co wielokrotnie uniemożliwia odtworzenie przebiegu sesji i odnalezienie sprawcy przestępstwa. Logi systemowe gromadzone są (lub nie) w zależności od woli operatora lub dostawcy usług. Może to być czasem powodem problemów z jakimi Policja spotka się w swojej pracy.

Konieczna jest jednoznaczna interpretacja ustawy o ochronie danych osobowych. Obecnie wielokrotnie stosuje się nadinterpretację tej ustawy, co jest przyczyną opóźnienia lub niemożliwości wszczęcia postępowania przeciwko sprawcy *e – przestępczości*.

Należy zastanowić się nad stworzeniem przepisów związanych z zakresem odpowiedzialności firm za treści zamieszczane na ich serwerach.

Należy liczyć się ze wzrostem zagrożenia przestępczością komputerową proporcjonalnym do szybkości rozwoju globalnej sieci internetowej i jej wpływu na wszystkie dziedziny gospodarki.

Należy już teraz zastanowić się nad funkcjonowaniem ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, uwzględniając wpływ Internetu na możliwość egzekwowania ich przepisów i prawdopodobieństwo utraty realnych zysków twórców, których dzieła nieodpłatnie będą udostępniane w sieci.

Irena Rzeplińska

**Sądowy wymiar kary za przestępstwo zgwałcenia
(przyczynek do dyskusji nad liberalną versus represyjną
polityką karną)¹**

Przestępstwo zgwałcenia należy do tej kategorii przestępstw, która zawsze budzi społeczne oburzenie, a wobec sprawców gwałtów opinia publiczna żąda wymiaru najsurowszych kar – w przypadku tego czynu bezwzględnych kar pozbawienia wolności. Orzeczenie przez sąd, w konkretnej sprawie, wobec konkretnego sprawcy przestępstwa zgwałcenia, kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, jest przyjmowane, według komentujących dziennikarzy, powołujących się tutaj na opinię publiczną, jako kara niesprawiedliwa, zbyt łagodna, w istocie nie wyrządzająca sprawcy żadnej dolegliwości. W najbardziej skrajnych opiniach – kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania - to właściwie „puszczenie sprawcy przestępstwa wolno”, to tak jakby sąd żadnej kary nie wymierzył, a sprawca nie odczuł żadnej dolegliwości.

Oceny takie są błędne.

Kara pozbawienia wolności w wymiarze bezwzględnym jest najsurowszą z kar, jakie przewidziane są w polskim kodeksie karnym; tak jest i w innych europejskich systemach karnych. Wymiar kary pozbawienia wolności w postaci 25 lat i kary dożywotniego jej pozbawienia tworzą, w istocie, jej najsurowsze rodzaje (art. 32 k.k.).

Za karą bezwzględnego pozbawienia wolności, plasuje się, w gradacji kar według stopnia surowości, wymiar kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania: jej wymiar, w takim przypadku, nie może przekroczyć 2 lat a okres próby stanowiący czas zawieszenia wykonania tej kary – 5 lat. Przez okres próby, nad skazanym przez cały czas „wisi” możliwość odwołania zawieszenia i wykonania kary pozbawienia wolności. Jest to więc nie,

¹ W prowadzeniu badań uczestniczył dr Michał Jankowski. Badanie przeprowadzono w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości w latach 2001-2001.

jak chce opinia publiczna, uwolnienie sprawcy od odpowiedzialności, ale „odroczenie” wykonania kary pozbawienia wolności - to znaczy odesłania sprawcy do więzienia.

Od początku lat dziewięćdziesiątych wzrastał systematycznie udział kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania za przestępstwo zgwałcenia - do około 40% w 1996 r., a za przestępstwo zgwałcenia ze szczególnym okrucieństwem lub zbiorowe - do około 10% w 1996 r. (działo się to jeszcze pod rządami kodeksu karnego z 1969 r.). Dało to podstawy do formułowania ocen, iż „kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania jest orzekana nawet za najpoważniejsze przestępstwa (przypomnijmy około 40% kar za gwałty to kary w zawieszeniu)”².

Pojawiające się, w ślad za obserwacją realizowanej przez sądy polityki karnej, oceny, iż jest ona liberalna, a w niektórych przypadkach zbyt liberalna, jeżeli wybiera spośród katalogu kar te nieizolacyjne - i tocząca się dyskusja na ten temat - to bezpośredni powód podjęcia prezentowanych tutaj badań kryminologicznych.

Ich przedmiotem stał się sądowy wymiar kary za przestępstwo zgwałcenia, ale jednego rodzaju: kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Interesowało nas w jakich sprawach, wobec jakich sprawców oraz z jakim uzasadnieniem (jeśli było ono sporządzone) sądy decydowały się wymierzyć karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na czas próby. Autorzy badania przypisali sobie rolę sędziów i w każdym przypadku oceniali, czy kara, z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, była odpowiednia w świetle wszystkich okoliczności sprawy.

Celem badań był wyłącznie opis spraw karnych o przestępstwo zgwałcenia, w których sprawca (bądź sprawcy) został skazany na karę pozbawienia wolności, której wykonanie zawieszono.

W prezentowanych tutaj badaniach celem nie było porównywanie spraw o przestępstwo zgwałcenia i sprawców tegoż skazywanych na kary bezwzględne pozbawienia wolności ze skazywanymi na kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania – chociaż takie badania można sobie wyobrazić. Chodziło wyłącznie o ukazanie kogo, w jakich okolicznościach, w jakich sprawach, sądy skazują za przestępstwo zgwałcenia na karę nieizolacyjną – zawieszając wykonanie wymierzonej kary pozbawienia wolności.

² Dane przytaczam za: A. Siemaszko, B. Gruszczyńska, M. Marczewski: *Atlas przestępczości w Polsce 2*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Oficyna Naukowa, Warszawa 1999, s. 87- 88; cytat z zamieszczonego tamże podsumowania A. Siemaszko: *Przestępczość i polityka kryminalna w Polsce lat dziewięćdziesiątych: próba syntezy*, s. 172 – 173.

Przedmiotem prezentowanych tutaj badań były sprawy karne o przestępstwo zgwałcenia (określone w art. 197 §1, §2 i §3 k.k.), w których, w stosunku do co najmniej jednego skazanego, zapadło prawomocne orzeczenie skazujące na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania tej kary.

Zostały zbadane sprawy z jednego roku, obejmującego II półrocze 1998 r. i I półrocze 1999 r. Dla porównania przedstawiamy liczby skazań (w tym z warunkowym zawieszeniem wykonania kary) w tego rodzaju sprawach za 1999 r.

Artykuł 197	Liczba skazań		Liczba skazań z warunkowym zawie- szeniem wykonania kary	
	l.b.	%	l.b.	%
§1	487	100	181	37,2
§2	58	100	36	62,1
§3	363	100	60	16,5
RAZEM	908	100	277	30,5

Źródło: dane statystyczne MS

W 1999 r. skazano za czyny określone w art. 197 k.k., z warunkowym zwieszeniem wykonania kary - 227 osób. W zbadanych sprawach – w porównywalnym okresie – wystąpiło natomiast 185 takich skazanych, tj. niemal 70% tej porównawczej liczby sprawców. Można również stwierdzić, że mniej więcej w stosunku do tylko co trzeciego skazanego za czyn określony w art. 197 k.k. wymierzana jest kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.

W piśmie do Prezesów Sądów Rejonowych i Okręgowych określono, że chodzi o sprawy, w których wyrok w I instancji zapadł w okresie od 1.09.1998 r. – 31.08.1999 r.; przedmiotem badań były zatem sprawy rozpatrywane pod rządami nowego kodeksu karnego, a jednocześnie na tyle odległe od czasu, w którym przeprowadzono badania, aby gwarantować, iż orzeczenia, nawet po przejściu kolejnych instancji, będą już prawomocne.

Pisma z prośbą o nadesłanie do badań akt spraw karnych o wymienionych wyżej cechach wysłane zostały do wszystkich sądów rejonowych i sądów okręgowych w Polsce³.

Spośród nadesłanych akt spraw karnych kwalifikowały się do badań i zostały zbadane:

³ Badania przeprowadzone zostały w ramach programu badawczego Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości.

- 132 sprawy o przestępstwo zgwałcenia rozpoznane w sądach rejonowych jako sądach I instancji; w sprawach tych skazano na kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania 135 sprawców,

- 21 spraw o przestępstwo zgwałcenia rozpoznanych w sądach okręgowych jako sądach I instancji, w których skazanych zostało, na kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania, 50 sprawców.

Wśród nich, w przedziale wiekowym do 21 lat znalazło się 63 (34,1%) sprawców; 22-30 lat – 55 (29,7%); 31-40 lat – 39 (21,1%); 41-50 lat – 19 (10,3%); powyżej 50 lat – 9 (4,9%).

Wszyscy sprawcy byli mężczyznami – łącznie 185.

Sprawców uprzednio nie karanych było 145; karanych 38 (nie odpowiadających w warunkach recydywy specjalnej); natomiast karanych i odpowiadających w warunkach recydywy specjalnej – 2.

Dobrą opinię miało 70 sprawców; przeciętną – 35; złą – 17. Co do pozostałych 63 brak danych.

Wykształcenie sprawców: niepełne podstawowe – 5; podstawowe – 89; zawodowe – 72; średnie – 12; wyższe – 2. Pozostali 5 – brak danych.

Praca/nauka. Stała praca – 61; praca na własny rachunek – 11; własne gospodarstwo rolne – 15; praca dorywcza – 12; renta – 11; uczeń – 18; inny niż uczeń, na utrzymaniu rodziców – 22; na utrzymaniu innego członka rodziny – 2; bezrobotny pobierający zasiłek – 10; inny nie pracujący – 23.

Miejsce zamieszkania. Miasto wojewódzkie – 21; miasto inne – 78; wieś – 86.

Pokrzywdzonych w przedziale wiekowym do 13 lat znalazło się 9 (5,6%); 13-15 lat – 22 (13,6%) pokrzywdzonych; 16-18 lat – 34 (20,1%); 19-20 lat – 22 (13,6%); 21-30 lat – 41 (25,3%); 31-40 lat – 14 (8,6%); 41-50 lat – 13 (8,0%)’ powyżej 50 lat – 7 (4,3%).

Płeć: 160 kobiet i 2 mężczyzn, łącznie 162 ofiary.

Wykształcenie pokrzywdzonych: niepełne podstawowe – 30; podstawowe – 51; zawodowe – 27; średnie – 24; wyższe – 7. Pozostałe – 23 – brak danych.

Praca/nauka. Stała praca – 41; własne gospodarstwo rolne – 4; renta – 8; uczennice, na utrzymaniu rodziców (w tym 1 uczeń) – 63; na utrzymaniu innego członka rodziny – 2; studentka – 3; na urlopie wychowawczym – 1; zasiłek dla bezrobotnych – 13; zasiłek z opieki społecznej – 1; inne nie pracujące – 22 (w tym jeden mężczyzna przebywający w zakładzie karnym).

Miejsce zamieszkania. Miasto wojewódzkie – 18; miasto inne – 69; wieś – 71, oraz 1 osoba przebywająca w zakładzie karnym, brak danych – 3.

Indywidualnym przedmiotem ochrony w art. 197 k.k. jest wolność od przymusu w sferze czynności seksualnych. Atak na tę sferę może polegać na

zmuszeniu ofiary do określonego działania, zaniechania, albo do znoszenia określonego zachowania sprawcy⁴.

Kodeks karny przewiduje dwa typy zasadnicze zgwałcenia: pierwszy – określony w art. 197 §1 k.k. – doprowadzenie ofiary do obcowania płciowego,

drugi – określony w art. 197 §2 k.k. – doprowadzenie innej osoby (ofiary) do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności.

Trzeci typ – kwalifikowany – określa kodeks karny w art. 197 §3 k.k.: jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia określonego w art. 197 §1 lub §2, działając ze szczególnym okrucieństwem lub wspólnie z inną osobą.

Wszystkie typy stanowią występki i zagrożone są, wyłącznie, karą pozbawienia wolności w rozmiarze: od roku do lat 10 w §1, od 3 miesięcy do lat 5 – za czyn określony w §2, i najsurowiej: od 2 lat do 12 lat pozbawienia wolności w §3.

Taki kształt sankcji daje możliwość wymiaru kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.

Sąd może warunkowo zawiesić wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności nie przekraczającej 2 lat, jeżeli jest to wystarczające dla osiągnięcia wobec sprawcy celów kary, a w szczególności zapobieżenia powrotowi do przestępstwa (art. 69 §1 k.k.); sąd zawieszając karę bierze pod uwagę (przede wszystkim): postawę sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste, dotychczasowy sposób życia oraz zachowanie się po popełnieniu przestępstwa (art. 69 §2 k.k.); wyjątkowo, w wypadku uzasadnionym szczególnymi okolicznościami, można zastosować warunkowe zawieszenie wykonania kary, w tym kary pozbawienia wolności, wobec sprawcy określonego w art. 64 §2 k.k., to znaczy wobec skazywanego w warunkach recydywy specjalnej wielokrotnej (art. 69 §3 k.k.).

Sąd wymierzając karę przestępcy kieruje się i opiera ten wymiar na dwóch grupach zasad: ogólnoustrojowych i kodeksowych; pierwsza to: zasada humanitaryzmu oraz godności człowieka, zasada równości wobec prawa oraz zasada sprawiedliwości kary; do drugiej grupy należą: zasada swobodnego uznania sądu w granicach ustawy, zasada indywidualizacji kar, zasada winy oraz społecznej szkodliwości czynu⁵.

Wśród tych ostatnich nadrzędnymi są: zasada swobodnego uznania sędziowskiego w granicach ustawy i zasada winy, określająca granice wymiaru kary w indywidualnym przypadku.

⁴ A. Zoll (red): Kodeks Karny; część szczególna. Komentarz do art. 117–277, wyd. Zakamycze 1999, s. 510.

⁵ K. Buchała, A. Zoll: Kodeks Karny. Część ogólna. Komentarz., wyd. Zakamycze 1998, s. 377

Zbadane sprawy zostały podzielone na kategorie pozwalające na sformułowanie pewnych uogólnień⁶.

I. Pierwsza kategoria spraw mająca wspólną cechę formalną, to te, w których sprawca został skazany za usiłowanie przestępstwa zgwałcenia.

Spraw takich było 51, i tyluż sprawców; w tym czterech skazanych za usiłowanie doprowadzenia innej osoby do poddania się czynności seksualnej, tj. za czyn z art. 197 §2 k.k..

W stosunku do 132 spraw, badanych tutaj, osądzonych w Sądach Rejonowych, sprawy, w których sprawcy zostali skazani za usiłowanie zgwałcenia na kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem, stanowią 38,6%.

Obcy sprawca (zamieszkały na wsi, o wykształceniu podstawowym – ukończył szkołę specjalną – będący na utrzymaniu rodziców i wykonujący prace dorywcze, upośledzony umysłowo w stopniu lekkim, w wieku ok. 21 lat, niekarany), na przystanku PKS groził pokrzywdzonej (zamieszkała na wsi, nie pracująca, w wieku 19 lat) nożem i prowadził ją pod most. Po drodze uciekła.

Został skazany:

z art. 13 §1 w zw. z art. 197 §1 i art. 32 §2 – 1 rok pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata, plus dozór kuratora, plus grzywna w łącznym wymiarze 600 zł, plus zobowiązanie do poddania się leczeniu odwykowemu.

* * *

Znany z widzenia sprawca (zamieszkały na wsi, o wykształceniu podstawowym, pracujący dorywczo, żyjący w nędzy, w wieku 35 lat, karany) napadł kobietę (zamieszkałą na wsi, pracującą, w wieku 20 lat) w lesie. Przewrócił ją i usiłował zgwałcić. Poprosiła żeby ją puścił, bo musi coś zrobić. Puścił, a pokrzywdzona uciekła.

Został skazany:

z art. 13 §1 w zw. z art. 197 §1 w zb. z art. 157 §2 w zw. z art. 11 §2 – 2 lata pozbawienia wolności w zawieszeniu na 4 lata.

W uzasadnieniu wyroku sąd uzasadnił zawieszenie wykonania kary w następujący sposób: sprawca był wprawdzie karany z art. 168 §1 d.k.k., ale od odbycia kary minęło 10 lat; zachodzi przypuszczenie że kara w zawieszeniu odniesie zamierzony efekt wychowawczy i prewencyjny. „Długi okres próby pozwoli na sprawdzenie trafności tej prognozy”.

⁶ Ponieważ kategorie te musiały być rozłączne, a jednocześnie zaś służyć do określonych celów praktycznych, zastosowany podział nie spełnia warunków prawidłowej klasyfikacji.

II. Kategoria druga: sprawy, w których sprawca zgwałcenia i ofiara są małżeństwem lub pozostają w konkubinacie; spraw takich było 17 (w stosunku do 132 badanych tutaj rozpoznanych przez Sądy Rejonowe to 12,9%).

W 13 sprawach sprawca został skazany za dwa przestępstwa: zgwałcenie (art. 197 §1 k.k. i w jednym przypadku: 197 §2 k.k.) i znęcania się (art. 207 §1 k.k.). W tych sprawach wszyscy sprawcy zostali określani jako nadużywający alkoholu, jeden leczył się w poradni zdrowia psychicznego.

W większości spraw pokrzywdzone: żony lub konkubiny zwracały się do sądu z prośbą o niewymierzanie bezwzględnej kary pozbawienia wolności.

We wszystkich sprawach sąd zawieszając warunkowo wykonanie kary pozbawienia wolności orzekł obowiązek powstrzymania się od nadużywania alkoholu.

Mąż (zamieszkały na wsi, pracujący, o wykształceniu zasadniczym zawodowym, w wieku ok. 21 lat, niekarany) pod wpływem alkoholu zgwałcił w domu żonę (zamieszkała na wsi, pracująca, o wykształceniu średnim, w wieku 20 lat). Ponadto został skazany za znęcanie się nad żoną.

Został skazany:

z art. 197 §1 – 1 rok i 3 miesiące pozbawienia wolności

z art. 207 §1 – 1 rok pozbawienia wolności

kara łączna - 1 rok i 3 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 4 lata, plus zobowiązanie do powstrzymania się od nadużywania alkoholu.

** * **

Sprawca (zamieszkały w mieście innym niż wojewódzkie, który ukończył kilka klas specjalnej szkoły podstawowej, rencista, w wieku 37 lat, karany, leczący się w poradni zdrowia psychicznego) dwukrotnie zmusił swą konkubinę (zamieszkała w mieście innym niż wojewódzkie, o wykształceniu podstawowym, rencistka, w wieku powyżej 50 lat) do obcowania płciowego.

Został skazany:

z art. 197 §1 – 1 rok i 6 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata, plus obowiązek powstrzymania się od nadużywania alkoholu, plus dozór kuratora.

Z uwagi na naganne zachowanie, w tym interwencja policji, zarządzono później wykonanie kary.

III. Trzecią kategorię spraw określiliśmy jako zgwałcenia w rodzinie: tam, gdzie sprawca i ofiara byli rodzinnie powiązani: ojciec – córka, dziadek – wnuczka, wujek – siostrzenica, ojczym – pasierbica, brat – siostra, zięć – teściowa.

Spraw takich było 10 (7,6% wszystkich badanych z Sądów Rejonowych); w czterech sprawach ofiara miała poniżej 15 lat, stąd kwalifikacja prawna czynu obejmowała przestępstwo z art. 200 §1 k.k.; jeden sprawca został skazany przy przyjęciu, że działał w warunkach ograniczonej poczytalności, jeden leczony był psychiatrycznie.

Sądy zawieszając wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności brały pod uwagę szczególne okoliczności spraw i cechy sprawców – były to następujące: prośba matki pokrzywdzonej o nie wymierzanie bezwzględnej kary pozbawienia wolności, zaawansowany wiek sprawcy, fakt, że sprawca wyprowadził się z domu po popełnieniu przestępstwa, stan zdrowia sprawcy – ciężka choroba, choroba psychiczna sprawcy. Stosownie do tych okoliczności i cech sprawcy okres próby został powiązany z nałożonymi na sprawcę obowiązками.

Sprawca (zamieszkały na wsi, o wykształceniu podstawowym, bezrobotny, w wieku ok. 40 lat, niekarany) na wersalce przemocą całował pasierbicę (zamieszkała na wsi, uczennica, w wieku 18 lat) w piersi. Odstąpił po jej protestach.

Został skazany:

z art. 197 §2 - 1 rok i 6 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 4 lata, plus dozór kuratora.

* * *

Wujek pokrzywdzonej (w wieku 43 lat, rencista III grupy, właściciel domu, nie nadużywa alkoholu, mieszkają w mieście innym niż wojewódzkie) gwałcił ofiarę (w wieku 13 – 15 lat) od 11 roku jej życia.

Sprawca nie przyznał się do winy, odmówił składania wyjaśnień.

Sąd w wyroku zmienił kwalifikację prawną czynu przyjętą w akcie oskarżenia: z art. 168 §1 d.k.k., na art. 176 d.k.k. w zw. z art. 58 d.k.k.

Sąd wymierzył sprawcy karę: 2 lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na 5 lat, plus grzywna w wymiarze 4000 zł, plus dozór kuratora.

Zeznania pokrzywdzonej, że była wielokrotnie gwałcona przez sprawcę, budzą wątpliwości. Sąd nie dał wiary jej zeznaniom - przekonywująco i prawidłowo uzasadnił zmianę kwalifikacji prawnej.

Od wyroku złożył apelację prokurator i obrońca.

Wyrok został utrzymany w mocy przez sąd drugiej instancji.

Wymiar kary sąd uzasadnił tym, że sprawca nie był karany, ma dobrą opinię, jest rencistą III grupy, choruje poważnie na płuca, a jego żona, ze względu na stan zdrowia, wymaga opieki.

IV. Stosunkowo liczną kategorię tworzą sprawy, w których pokrzywdzona była małoletnia (w chwili czynu nie miała ukończonych 18 lat), a sprawca był

osobą obcą, nie powiązaną rodzinnie z ofiarą; spraw takich było 37, wszystkie rozpatrzone w I instancji w Sądach Rejonowych (stanowiły 28% badanych tutaj spraw nadesłanych z Sądów Rejonowych).

W badanych sprawach sprawcy zostali w 11 przypadkach skazani za czyn przewidziany w art. 197 §2 k.k., w pozostałych z art. 197 §1 k.k.

Dane z akt spraw karnych oraz uzasadnienia sądów w zakresie kary, wskazują na powtarzające się cechy sprawców, które miały znaczenie dla decyzji o wymiarze kary z warunkowym zawieszeniem jej wykonania: zaawansowany wiek sprawców (powyżej 60 lat), dobra opinia w środowisku w, którym sprawca mieszka i pracuje oraz brak karalności w przeszłości, upośledzenie umysłowe sprawcy, pieniężne zadośćuczynienie jakie sprawca przekazał ofierze przed sprawą karną, przeproszenie pokrzywdzonej przez sprawcę przed sądem; w czterech przypadkach sąd przyjął, że sprawca działał w warunkach ograniczonej poczytalności – wymiar kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania jest tu całkowicie zasadny.

Sprawca – sąsiad (zamieszkały w mieście innym niż wojewódzkie, nie pracujący, w wieku 40 lat, niekarany, o przeciętnej opinii) „odurzony klejem” zwabił podstępem (oglądanie małych piesków) rozebrał i całował małą dziewczynkę (zamieszkała w tym samym mieście, uczennica, w wieku 13 lat). Usiłował odbyć stosunek, ale do tego nie doszło.

Został skazany:

z art. 197 §1 w zb. z art. 201, w zw. z art. 11 §2 i art. 31 §2 – 1 rok i sześć miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 5 lat, plus dozór kuratora, plus zobowiązanie do powstrzymania się od używania środków odurzających, plus zobowiązanie do poddania się leczeniu w poradni zdrowia psychicznego.

* * *

W ciężarówce, na wsi w drodze na targ, sprawca (zamieszkały na wsi, o wykształceniu podstawowym, pracujący na własny rachunek, w wieku 26 lat, niekarany, o dobrej opinii), dążąc do dokonania zgwałcenia i częściowo osiągając ten cel, włożył palce do pochwy pokrzywdzonej będącej córką jego sąsiadów, która miała mu pomagać na targu (zamieszkała na wsi, uczennica w wieku 14 lat).

Został skazany:

z art. 197 §2 i 200 §1 – 2 lata pozbawienia wolności w zawieszeniu na 4 lata, plus grzywna w łącznym wymiarze 3000 zł.

V. 17 spraw dotyczyło przestępstwa zgwałcenia – kwalifikacja z art. 197 §1 lub 197 §2 k.k. - do którego doszło w związku z zabawami, spotkaniami towarzyskimi, w których uczestniczyli sprawca i ofiara; do zdarzenia docho-

dziło na dyskotecę, po jej zakończeniu, w czasie odwożenia ofiary do domu, po wspólnie spędzonym ognisku, lub w pobliżu towarzyskiego zgromadzenia (w pobliskim lesie itp.).

Cechą wspólną i sprawców i ofiar w tej kategorii spraw było to, że znajdowali się po spożyciu alkoholu – i jedna i druga strona nie była w stanie ocenić sytuacji i podejmować rozsądnie decyzji.

Wieczorem przy dyskotecę, pijany, znany z widzenia sprawca (zamieszkały na wsi, o wykształceniu podstawowym, własne gospodarstwo rolne, w wieku 40 lat, niekarany, dobra opinia) podszedł do grupy oczekującej na otwarcie i przewrócił na ziemię jedną z dziewczyn (zamieszkała na wsi uczennica LO, w wieku 17 lat). Odciągnęli go koledzy pokrzywdzonej. Twierdził, że przewrócił się, przypadkiem na pokrzywdzoną. Nie przyznał się, powiedział że się potknął i przypadkiem przewrócił na pokrzywdzoną, tak że i ona upadła.

Został skazany:

z art. 13 §1 w zw. 197 §1 – 1 rok i 6 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata, plus grzywna w łącznym wymiarze 600 zł.

W uzasadnieniu wyroku, sąd uzasadnił zawieszenie wykonania kary niekaralnością i dobrą opinią sprawcy.

* * *

Za przestępstwo zgwałcenia pokrzywdzonej zostało skazanych 4 sprawców: w tym trzech, za dokonanie gwałtu, na bezwzględne kary pozbawienia wolności, jeden „X” za pomocnictwo – na karę z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.

Wszyscy czterej sprawcy i ofiara bawili się razem na dyskotecę, na wsi; wyszli o 4 nad ranem; pokrzywdzona była nietrzeźwa. Cała grupa wsiadła do samochodu, który prowadził X i podwiózł ich do miejscowości Y; tam trzech sprawcy i pokrzywdzona wysiedli z samochodu i udali się do szopy; X nie wysiadał i odjechał; twierdził, że pokrzywdzona dobrowolnie wsiadła do jego samochodu i dobrowolnie wysiadła. Sąd nie dał temu wiary i dlatego skazał X za pomocnictwo.

X – kawaler, bezdzietny, wykształcenie podstawowe, nie karany, stolarz, w wieku do 21 lat, nie pracujący.

Pokrzywdzona – znana sprawcom, sąsiadka, w wieku 19 lat, o wykształceniu podstawowym, bezrobotna, bez prawa do zasiłku.

X został skazany za czyn z art.18 §3 k.k. w zw. z art.197 §3 k.k. na karę 2 lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na 4 lata, plus dozór kuratora, plus obowiązek wykonywania pracy zarobkowej lub kontynuowania nauki; wyrok nie był zaskarżony.

VI. Odrębną kategorią są dwa przypadki gwałtów homoseksualnych.

Pierwszy – w celi więziennej, skazanych trzech sprawców: dwóch, którzy dopuścili się wielokrotnie zgwałcenia 17 letniego pokrzywdzonego, zostało skazanych na bezwzględne kary pozbawienia wolności; trzeci, usiłował raz zgwałcić pokrzywdzonego, zmuszony do tego przez dwóch współwięźniów – pokrzywdzony potwierdził tę sytuację, nie miał do tego sprawcy pretensji, sprawca przeprosił pokrzywdzonego – tutaj sąd wymierzył karę 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na 3 lata.

Drugi – usiłowanie zgwałcenia małoletniego - 13 letniego chłopca; sprawca dorosły, o dobrej opinii, pracujący, ustabilizowany, kuzyn ofiary; karę pozbawienia wolności 1 rok i 3 miesiące warunkowo zawiesił sąd II instancji.

Trzech sprawców; tylko jeden („pierwszy”) został skazany na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.

Pierwszy sprawca w wieku 19 lat, pracujący, kawaler, bezdzietny, karany, o dobrej opinii.

Zdarzenie miało miejsce w celi więziennej, w której przebywali osadzeni: pokrzywdzony, pierwszy sprawca oraz sprawcy drugi i trzeci.

Pokrzywdzony w wieku 17 lat, o wykształceniu podstawowym, z zawodu stolarz, lekko upośledzony umysłowo.

Sprawcy drugi i trzeci znęcali się nad pokrzywdzonym i gwałcili go, sprawca pierwszy pilnował czy nikt nie idzie, był pod presją pozostałych sprawców; sprawcy ci kazali mu zgwałcić pokrzywdzonego, ale ten tego nie zrobił; pokrzywdzony właśnie tak opisał rolę pierwszego sprawcy; na rozprawie oświadczył, że nie ma do niego pretensji, że pierwszy sprawca nie znęcał się nad nim.

Pierwszy sprawca został skazany za czyn z art. 197§3 k.k. - 2 lata pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na 3 lata.

Sąd przyjął, że pierwszy sprawca działał pod przymusem, pod presją pozostałych sprawców; skazanie miało miejsce kilka lat po zdarzeniu, gdyż sprawców nie można było ująć; pierwszy sprawca zmienił sposób życia, pracuje, ma narzeczoną, ustabilizował się; sam ocenił krytycznie swe zachowanie wobec pokrzywdzonego.

Sąd uznał, że kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania będzie karą celową, słuszną i sprawiedliwą.

VII. Ostatnią, siódmą kategorię, tworzą sprawy, do których rozpatrzenia właściwy był Sąd Okręgowy – są to sprawy, w których sprawcy skazani zostali za przestępstwo zgwałcenia określone w §1 lub §2 art. 197 k.k., przy przyjęciu,

że działali ze szczególnym okrucieństwem lub wspólnie z inną osobą (wystarczy aby sprawców było dwóch), tj. z art. 197 §3 k.k..

W tej kategorii spraw znaleźliśmy takie, co do których mieliśmy wątpliwości, co do wymierzonej kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania – czy kara ta była odpowiednia. Musimy uczynić jednak jedno zastrzeżenie: sąd, orzekający w sprawie, widział i obserwował sprawców w czasie procesu, słuchał ich wyjaśnień jako oskarżonych - dysponował zatem wiedzą, której nie mieliśmy my, oceniający sprawę post factum i jedynie w oparciu o akta sprawy karnej.

Na 21 spraw, w których skazanie nastąpiło przy przyjęciu kwalifikacji z art. 197 §3 k.k. tylko w jednej przypisano sprawcy działanie ze szczególnym okrucieństwem; w tej sprawie sprawca był jeden, upośledzony umysłowo w stopniu lekkim, działał pod wpływem alkoholu. Ten zespół cech sprawcy – przede wszystkim upośledzenie – zadecydował o wymiarze kary: 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na lat 4, obowiązkiem powstrzymania się od nadużywania alkoholu, dozorem kuratora.

W pozostałych sprawach – łącznie 19 (bez przypadku powyższego i gwałtu homoseksualnego opisanego w pkt. VI) występowało co najmniej dwóch sprawców w jednym zdarzeniu.

Trzech sprawców (wszyscy zamieszkali na wsi, wszyscy o wykształceniu podstawowym, dwóch pracujących, trzeci niepracujący, dwóch w wieku 34 i 47 lat, jeden 25 lat, wszyscy o przeciętnej opinii, dwaj niekarani, trzeci karani) zapukało do domu obcej pokrzywdzonej (zamieszkała na wsi, uczennica liceum ogólnokształcącego, w wieku 17 lat). Wciągnęli ją siłą do samochodu i tam kilkakrotnie próbowali zgwałcić, lecz się broniła. W końcu udało się im to zrobić w jakiejś stodole.

Jeden z nich był aresztowany.

Wszyscy zostali skazani:

z art. 197 §3 i art. 189 §1 w zw. z art. 11 §2 – 2 lata pozbawienia wolności w zawieszeniu na 5 lat, plus grzywna w łącznym wymiarze 15.000 zł.

(Pokrzywdzona chciała cofnąć wniosek o ściganie).

* * *

Pierwszy sprawca w wieku 28 lat, o wykształceniu zawodowym, kawaler, bezdzietny, nie pracujący, karany.

Drugi sprawca w wieku 26 lat, o wykształceniu podstawowym, własny zakład usługowy, kawaler, bezdzietny, karany.

Trzeci sprawca w wieku 34 lat, o wykształceniu zawodowym, nie pracujący, kawaler, 1 dziecko, niekarany.

Pokrzywdzona w wieku 15 lat, uczennica I klasy liceum medycznego; nie знаła sprawców, została porwana na ulicy, wciągnięta do samochodu i wywieziona do lasu.

Sprawców było czterech, zgwałcenia dokonał jeden i ten został skazany na bezwzględna karę pozbawienia wolności, w wymiarze 3 lata i 6 miesięcy; trzej wymienieni wyżej pilnowali, żeby pokrzywdzona nie uciekła, wlewali jej alkohol do ust, przytrzymywali za ręce.

zostali skazani za czyn z art. 197 §3 k.k. –

pierwszy - 2 lata pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata, plus dozór kuratora, plus grzywna w łącznym wymiarze 5000 zł.

drugi – 2 lata pozbawienia wolności w zawieszeniu na 5 lat, plus dozór kuratora, plus grzywna w łącznym wymiarze 5000 zł.

trzeci - 2 lata pozbawienia wolności w zawieszeniu na 5 lat, plus dozór kuratora, plus grzywna w łącznym wymiarze 5000 zł.

Sąd II instancji utrzymał wyrok w mocy.

Sądy wymierzały kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania sprawcom o określonych cechach osobistych: nie karanym, o dobrej opinii, uczniom, bardzo młodym 17–19-letnim, często przepraszającym pokrzywdzone i po drugie w sytuacji, kiedy sprawca pełnił rolę pomocniczą: utrudniał pokrzywdzonej ucieczkę, przewoził wszystkich swoim samochodem, towarzyszył zdarzeniu i nie interweniował, nie przeciwdziałął; inni, którzy dokonali zgwałcenia zostali skazani na bezwzględne kary pozbawienia wolności. Znaczenie miał też tu wiek sprawcy – przeciwnie niż wyżej – starczy i stan zdrowia: psychiczny bądź fizyczny albo obydwa te stany łącznie.

Druga cecha zbiorowości skazywanej na kary pozbawienia wolności „w zawieszeniu”, cecha formalna to skazania za usiłowanie przestępstwa zgwałcenia – to blisko 40% skazanych w Sądach Rejonowych, w naszym badaniu.

Cecha trzecia, zwracająca uwagę, a występująca w każdej z wyróżnionych przez nas kategorii spraw, to sprawcy upośledzeni umysłowo, chorzy psychicznie, niektórzy z nich skazywani w warunkach ograniczonej poczytalności.

Wszystkie te wyżej wymienione cechy sprawców i cechy spraw występują w badanych przez nas sprawach i charakteryzują zbiorowość skazanych za przestępstwo zgwałcenia na karę nieizolacyjną – pozbawienie wolności z zawieszonym momentem jej wykonania.

W sześciu sprawach, według naszej oceny, orzeczenie kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, wzbudziło nasze wątpliwości: czy wymierzenie nieizolacyjnej kary było w tych przypadkach zasadne?

We wszystkich tych sprawach po stronie sprawców stała ich dobra opinia, brak uprzedniej karalności, to, że uczą się lub pracują, przeprosili pokrzywdzoną, nie są (nie byli) zdemoralizowani – i te cechy sąd brał pod uwagę przy wymiarze kary.

Nasze wątpliwości w odniesieniu do wymierzonej kary miały źródło w okolicznościach zgwałcenia: wielu sprawców (więcej niż dwóch), „porwanie” na ulicy i wywiezienie, pozbawienie wolności, wykorzystanie stanu nietrzeźwości ofiary, jej stanu ograniczonej zdolności do pokierowania swoim postępowaniem.

Z drugiej strony we wszystkich tych „wątpliwych”, naszym zdaniem, sprawach, sądy wymierzały sprawcom karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania w jej najsurowszym wymiarze: 2 lata z warunkowym zawieszeniem wykonania na pięć lat, nadto z wymierzoną karą grzywny, dozorem kuratora, a także nawiązką na rzecz pokrzywdzonej.

Pełna zastosowana wobec tych sprawców sankcja nie była wcale łagodna – chociaż nie była sankcją izolacyjną.

W sprawach tych, w części, były składane przez prokuratora apelacje, co do wymiaru kary – sądy II instancji nie zmieniały orzeczeń I instancyjnych.

Ta okoliczność, że prokurator jedynie w części tych spraw decydował się na złożenie apelacji, świadczy o tym, iż wymiar kary zastosowany przez sąd nie budził wątpliwości.

Informacja o krajowej i międzynarodowej współpracy kryminologów

Dnia 15.X.2001 r. odbyła się w Warszawie w Pałacu Staszica jednodniowa konferencja (zorganizowana przez Polskie Towarzystwo Kryminologiczne im. Prof. S. Batawii oraz Zakład Kryminologii Instytutu Nauk Prawnych PAN) pt. „Przestępczość w cyberprzestrzeni”.

Referaty wygłosili:

prof. dr hab. Andrzej Adamski: Międzynarodowa kontrola cyberprzestrzeni na tle projektu Konwencji Rady Europy,

insp. mgr Jan Hajdukiewicz: e – przestępczość – zagrożenie dla gospodarki,

mgr Maciej Klis: Zagadnienia związane ze ściganiem przestępstw komputerowych na tle ustawodawstwa polskiego.

* * *

W dniach 8-9.XI.2001 r. odbyła się w Warszawie Międzynarodowa konferencja „Działania probacyjne w krajach kandydujących do Unii Europejskiej”.

* * *

W dniu 17.XI.2001 r. Fundacja im. Stefana Batorego zorganizowała dyskusję na temat: „Czy doświadczenia innych krajów w ograniczaniu korupcji są przydatne w Polsce”.

Dyskusję prowadzili: Grażyna Kopińska – dyrektor Programu Przeciw Korupcji oraz Jacek Wojciechowicz – pracownik Polskiej Sekcji Banku Światowego w Warszawie. Okazją do zorganizowania tego spotkania była wizyta w Polsce prof. Susan Rose-Ackerman i wydanie (w języku polskim) jej książki pt. „Korupcja i rządy”.

* * *

W dniach 17-18.XII.2001 r. odbyło się w Centrum Szkolenia Policji w Legionowie seminarium nt. „Postępowanie z nieletnimi w świetle nowych regulacji prawnych”.

* * *

18-20 May 2001 (Antwerp, Belgium), ISCPP-Europe Conference „Crime Costs – Prevention Pays”.

* * *

23-27 May 2001 (Riga, Latvia), Joint Nordic-Baltic Criminologica Resercher Seminar (43.Nordic & XVI Baltic).

* * *

20-23 June 2001 (Halifax, Nova Scotia, Canada), 28th Canadian Congress on Criminal Justice.

* * *

7-11 October 2001 (Prague, Czech Republic), 10th International Anti-Corruption Conference.

* * *

31th August – 1st September 2001 (Hamburg), Conference on Alternatives to Imprisonment for Drug-Dependent Offenders.

* * *

6-8 September 2001 (Lausanne, Switzerland), The European Society of Criminology 1st Conference: European Criminology.

Poniżej przedstawiamy trzy sprawozdania z tej konferencji, w kolejności: doc. dr hab. Anna Kossowska, prof. dr hab. Krzysztof Krajewski i dr Beata Gruszczyńska.

W dniach 6-8 września 2001 r. odbyła się, zorganizowana przez tymczasowego przewodniczącego Towarzystwa Martina Killiasa, pierwsza konferencja Europejskiego Towarzystwa Kryminologicznego.

Głównymi tematami konferencji były:

I. Theory Development on Causes of Crime

(David Smith, University of Edinburgh)

II. Communities and Crime

(Manuel Eisner, University of Cambridge)

III. Developmental Approaches in Criminology

(Willem Koops, University of Utrecht Marianne Junger, University of Utrecht)

IV. Victimization and Fear of Crime

(Helmut Kury, Max Planck Institut, John van Kesteren, UNICRI, Milan)

V. Crime Trends and Cross-cultural Comparison

(Beata Gruszczyńska, University of Warsaw)

VI. Corruption and Organized Crime

(David Nelken, University of Bologna)

VII. Violent Crime

(Uberto Gatti, University of Genoa)

VIII. Historical Criminology

(Hanns von Hofer, University of Stockholm)

IX. Preventive Interventions and Treatment of Criminal Behaviour

(Leonieke Boendermaker, Nat. Inst. of Care and Welfare, Utrecht)

X. The Politics of Punishment and Sentencing

(Henrik Tham, University of Stockholm)

XI. Crime control and Prevention

(Alenka Selih, University of Ljubljana)

XII. Crime, Alcohol and Drugs

(Kauko Arooma, HEUNI, Helsinki)

XIII. Criminal and Juvenile Justice

(Christina Rechea d'Alberola, University of Castilla-la Mancha)

XIV. Policing

(Renè Lèvy, CESDIP, Paris)

XV. Sentencing and Corrections

(Andrè Kuhn, University of Lausanne)

XVI. European Gangs

(Elmar Weitekamp, University of Tübingen)

XVII. Education and Training in Criminology

(Henk van de Bunt, Erasmus University Rotterdam)

XVIII. Gender, Delinquency and Crime**(Per-Olof Wikström, University of Cambridge)****XIX. Alcohol and Drugs****(Kauko Arooma, HEUNI, Helsinki)****XX. Violence and Prison**

W trakcie konferencji odbyło się także ogólne zebranie uczestników poświęcone omówieniu problemów organizacyjnych tej konferencji (zbyt dużo referatów, niedostateczna selekcja), wyłonieniu władz Towarzystwa, podjęciu decyzji o publikacji czasopisma Towarzystwa a także planom dalszych konferencji.

Władze Europejskiego Towarzystwa KryminologicznegoPresident

Josine Junger –Tas, Universities of Leiden & Lausanne, Program Chair 2001

Members

1. Paul Wiles, Director, Home Office Research and Statistics Directorate (President-Elect)
2. Martin Killias, Immediate Past-President (and Treasurer/Membership Officer)
3. Rosemary Barberet, University of Leicester (Program Chair)
4. Sébastien Rochè, University of Grenoble (Secretary)
5. Cristina Rechea Alberola, University of Castilla-La Mancha (Organizer of the 2002 Meeting)
6. Michael Tonry, Director, Institute of Criminology, University of Cambridge (Newsletter Editor)

Komitet redakcyjny *European Journal of Criminology*Editor in Chief

David Smith, Professor PhD, University of Edinbourg (2001-2007)

Members

1. Marzio Barbagli, Professor, PhD, University of Bologna
2. Hanns von Hofer, Professor, PhD, University of Stockholm
3. Sonja Snacken, Professor, PhD, Free University, Brussels
4. (position to be filled in 2002)

W dniach od 6 do 8 września 2001 r. w Lozannie w Szwajcarii, w budynkach campusu tamtejszego uniwersytetu, odbyła się pierwsza konferencja Europejskiego Towarzystwa Kryminologicznego. Towarzystwo to powstało we wrześniu 2000 r. z inicjatywy grupy kryminologów z różnych krajów Europejskich¹. Inicjatywa ta była wynikiem dwóch podstawowych okoliczności. Przede wszystkim było rzeczą zaiste dziwaczną, iż kryminologia europejska nie posiadała dotychczas żadnych w gruncie rzeczy własnych form organizacyjnych. Istniały co prawda liczne krajowe stowarzyszenia kryminologiczne, ale podstawowym forum spotkań i kontaktów kryminologów europejskich były... doroczne konferencje Amerykańskiego Towarzystwa Kryminologicznego, w ramach którego istniała nawet specjalna sekcja europejska. Taki stan rzeczy był niewątpliwie dość frustrujący. Z jednej strony kryminologia amerykańska od lat - tak pod względem ilościowym, jak i jakościowym - dominuje w sposób jednoznaczny w kryminologii światowej, a także wywiera ogromny wpływ na kryminologię w innych krajach oraz na innych kontynentach. Z drugiej jednak strony kontynent Europejski, skądinąd ojczyzna naukowej kryminologii, zajmuje niewątpliwie drugie po Stanach Zjednoczonych i Kanadzie miejsce w światowym rankingu instytucji i badań kryminologicznych, a także nauczania tej dyscypliny. Dlatego też brak ogólnoeuropejskich form organizacyjnych w obszarze kryminologii odczuwany był niewątpliwie jako poważny mankament. Co więcej, dotychczasowe „integrowanie się” kryminologów europejskich w ramach kryminologii amerykańskiej oznaczało często, iż w integracji tej brali udział przede wszystkim kryminologowie z Wielkiej Brytanii (co zrozumiałe przede wszystkim ze względów językowych). Równocześnie dla wielu Europejczyków ta forma integracji była niedostępna ze względów natury finansowej, albowiem koszty uczestnictwa w konferencjach ASC są wysokie. Funkcji integracyjnej w odniesieniu do kryminologii europejskiej nie spełniało również Międzynarodowe Towarzystwo Kryminologiczne, którego kongresy odbywają się rzadko, bo co pięć lat i siłą rzeczy organizowane są z uwzględnieniem globalnej perspektywy. Powyższa tendencja do organizacyjnego „usamodzielnienia” się kryminologii europejskiej, nie może być zresztą interpretowana w kategoriach ewentualnego izolacjonizmu. Wręcz przeciwnie, stwarza ona być może lepsze perspektywy współpracy - tym razem na szczeblu instytucjonalnym - z kryminologią amerykańską, czy kryminologią na innych kontynentach. Świadectwem tego może być wsparcie, jakiego Europejskiemu Towarzystwu Kryminologicznemu udzieliło Amerykańskie Towarzystwo Kryminologiczne i

¹ Por. Biuletyn Polskiego Towarzystwa Kryminologicznego im. Profesora Stanisława Batawii, Nr 9, Warszawa 2000, s. 30 - 43.

liczny udział w kongresie w Lozannie kryminologów amerykańskich (wielu spośród których ma zresztą takie czy inne europejskie „korzenie”).

Drugim istotnym czynnikiem, jaki wpłynął na decyzję o powołaniu do życia Europejskiego Towarzystwa Kryminologicznego były pogłębiające się procesy integracji europejskiej, nie tylko w postaci zacieśniania integracji obecnych członków Unii Europejskiej, ale także związane z procesem poszerzania Unii na wschód. Procesy te rodzą niewątpliwie nowe wyzwania w sferze walki z przestępczością, będące wynikiem coraz to bardziej ponadnarodowego, transgranicznego charakteru współczesnej przestępczości. To zaś oznacza potrzebę większego umiędzynarodowienia badań kryminologicznych, intensywniejszej wymiany poglądów i wyników badań, a także doświadczeń praktycznych w sferze kontroli społecznej i społecznej reakcji na zjawisko przestępczości. W tym kontekście podkreślić zresztą należy, iż jednym z istotnych celów deklarowanych przez Towarzystwo jest podjęcie wysiłku na rzecz silniejszej integracji kryminologii i kryminologów z Europy Centralnej i Wschodniej z głównym nurtem kryminologii zachodnioeuropejskiej.

Nie ulega wątpliwości, iż inicjatywa utworzenia Europejskiego Towarzystwa Kryminologicznego spotkała się z bardzo żywą reakcją środowisk naukowych i praktyków w większości krajów europejskich, a dowodem na to sukces, jaki stanowiła omawiana konferencja. W konferencji udział wzięło ponad trzystu uczestników z wszystkich chyba krajów Europy. W jej trakcie odbyło się 5 sesji plenarnych, w trakcie których wygłoszono 13 referatów, oraz aż 55 sesji panelowych, w trakcie których wygłoszono aż 227 referatów². Świadczy to o rzeczywiście wielkim zainteresowaniu działalnością Towarzystwa oraz w uczestnictwie w ogólnoeuropejskiej wymianie kryminologicznej i wróży dobrze przyszłemu rozwojowi jego działalności oraz jego dorocznym konferencjom. Oczywiście, jak zresztą zawsze w przypadku tak wielkich kongresów, obfitość proponowanych sesji panelowych i referatów spowodowała konieczność dokonywania bardzo trudnych nieraz wyborów i rezygnowania z uczestnictwa w wielu interesujących sesjach, odbywających się równolegle do sesji

² Polska reprezentacja w trakcie konferencji była niestety niezbyt liczna, i nie odzwierciedlała nawet możliwości polskiej kryminologii. Na kongresie obecni byli dr Beata Gruszczyńska z

jeszcze bardziej interesujących. W trakcie konferencji w Lozannie program był niewątpliwie przeładowany i to w takim stopniu, że organizatorzy nie przewidzieli nawet przerw obiadowych czy na kawę (co zostało zresztą podniesione w ramach postulatów dotyczących organizacji przyszłych konferencji). Był to jednak wynik przyjęcia zasady akceptacji w ramach pierwszej konferencji wszystkich zgłoszonych referatów bez dokonywania jakiegokolwiek ich wstępnej selekcji. Ten stan rzeczy ma ulec zmianie w przyszłości i zgłaszane przez autorów abstrakty mają być poddawane procesowi akceptacji. Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności w ramach niniejszego sprawozdania, poza sesjami plenarnymi omówione zostaną tylko te sesje panelowe, w których uczestniczył piszący te słowa.

Jak już wspomniano na wstępie sesji plenarnych było w trakcie konferencji 5. Pierwsza z nich otwierająca konferencję poświęcona była bardzo tradycyjnemu w kryminologii zagadnieniu związków pomiędzy koncentracjami upośledzenia społecznego a przestępczością (*Concentrated Disadvantage and Crime*). W jego ramach Anthony Bottoms, dyrektor Instytutu Kryminologii Uniwersytetu w Cambridge przedstawił wyniki bardzo interesujących badań empirycznych przeprowadzonych w Sheffield, mieście należącym do najbardziej dotkniętych w Anglii przemianami strukturalnymi i dezindustrializacją, a przez to posiadającym wielką koncentrację mieszkańców społecznie upośledzonych. Badania te wykazały interesującą prawidłowość, a mianowicie to, że osoby znane jako przestępcy są znacznie częściej niż inni ludzie także ofiarami przestępstw. Tym razem chodziło jednak nie tyle o znane z wcześniejszych badań ustalenia dotyczące wiktylizacji przestępstwami z użyciem przemocy, co o zwiększoną wiktylizację przestępstwami przeciwko mieniu. Podobnej problematyki dotyczyły także referaty dwóch innych autorów, a mianowicie Manuela Eisnera z Zurichu (aktualnie pracującego również w Cambridge) oraz Per-Olofa Wikströma ze Sztokholmu (również pracującego w Cambridge). Pierwszy zajmował się kwestią upośledzenia społecznego w specyficznych warunkach Szwajcarskich, drugi porównaniem wpływu upośledzenia społecznego na przestępczość w Sztokholmie i Chicago. Wniosek, jaki płynie z powyższych referatów może zostać uznany za dość paradoksalny: upośledzenie ekonomiczne i społeczne tworzy pewne błędne koło. Nie tylko prowadzi ono bowiem do zwiększenia intensywności zachowań przestępczych. Zachowaniami tymi wiktylizowani są bowiem bardzo często sami sprawcy, co ich upośledzenie pod wieloma względami jeszcze bardziej pogłębia.

Druga sesja plenarna poświęcona była zagadnieniom związanym z przestępczością członków grup mniejszościowych (przede wszystkim o charakterze etnicznym), a także zagadnieniom związków pomiędzy procesami migracyjnymi a przestępczością. W jej ramach David J. Smith wygłosił (niestety nieco

zbyt długi) referat na temat problemów dyskryminacji rasowej w działalności policji oraz wymiaru sprawiedliwości w Wielkiej Brytanii. Referat ten zawierał streszczenie i podsumowanie wyników dotychczasowych badań w tym zakresie i potwierdzał, że problem ten stanowi przedmiot bardzo ostrych sporów o silnym zabarwieniu politycznym, którym niekoniecznie towarzyszy jednak jednoznaczna wiedza kryminologiczna na ten temat. Z kolei Hans-Jörg Albrecht z Instytutu Maxa Plancka Zagranicznego i Międzynarodowego Prawa Karnego we Freiburgu wygłosił referat na temat przemian w postawach i podejściu do problemu przestępczości obcokrajowców w Niemczech. Ukazał on w interesujący sposób, jak polityka i praktyka niemiecka ewoluowała w tym zakresie od bardzo liberalnego podejścia w latach sześćdziesiątych, do coraz to bardziej restrykcyjnych rozwiązań w ostatnim dziesięcioleciu, którym coraz wyraźniej towarzyszą tendencje do ekskluzji społecznej „obcych”.

Trzecia sesja plenarna poświęcona była nowym rozwiązaniom legislacyjnym oraz nowym zjawiskom w obszarze przestępczości w Europie (*New Patterns of Legislation and Crime in Europe*). W jej trakcie wygłoszono cztery referaty. Peter Reuter z Uniwersytetu Maryland wygłosił bardzo ciekawy referat porównujący politykę wobec narkotyków w USA oraz w Europie. Wskazał on na swoisty paradoks amerykańskiej polityki narkotykowej i dyskusji na jej temat. Niezwykle intensywniej krytyce amerykańskiej wojny z narkotykami ze strony środowisk naukowych, które nieustannie powołują się w tym zakresie na doświadczenia europejskiej „miękkiej prohibicji” i europejskie poszukiwania drogi pośredniej pomiędzy bezwzględną kryminalizacją a całkowitą legalizacją narkotyków, towarzyszy bowiem od lat absolutna „odporność” polityków amerykańskich na tego typu argumenty. W ten sposób dyskusja ta sprowadza się w gruncie rzeczy do przysłowiowego dialogu głuchego ze ślepy, a amerykańska polityka narkotykowa brnie coraz to bardziej w ślepy zaułek represyjności. Z kolei Michael Levi z Uniwersytetu w Cardiff przedstawił - w charakterystyczny dla siebie dowcipny i ironizujący sposób - referat dotyczący problemów ustawodawstwa dotyczącego zwalczania prania brudnych pieniędzy oraz przejmowania zysków pochodzących z działalności przestępczej. Użyta przez niego metafora „wojen gwiazdnych”, walki toczzonej przez szlachetnych rycerzy Jedi z podłym lordem Waderem uosabiającym międzynarodowego „pracza” brudnych pieniędzy (*international money launderer*), oddaje trafnie nie tylko skalę tego problemu nabierającego we współczesnym świecie niemalże apokaliptycznych wymiarów. Pokazuje ona także wielką przewagę - organizacyjną i technologiczną - jaką „siły zła” mają częstokroć nad „siłami dobra”. Konkluzje jego referatu nie były zresztą - niestety - aż tak optymistyczne w odniesieniu do ostatecznego efektu tych zmagających, jak wynikałoby to z filmu George’a Lukasa. W ramach tej samej sesji Alberto Cadoppi z Uniwer-

sytetu w Parmie wygłosił ponadto referat na temat problemów związanych z przemocą wobec kobiet i dziewcząt, a Mark Pieth z Uniwersytetu w Bazylei referat na temat międzynarodowych aspektów problemu korupcji.

Czwarta z kolei sesja plenarna poświęcona była dyskusji na temat badań o charakterze kohortowym w kryminologii, niezwykle ważnych z punktu widzenia tzw. paradygmatu karier kryminalnych. W jej ramach wygłoszono trzy referaty. Obszerne wystąpienie Rolfa Loebera z Uniwersytetu w Pittsburgu poświęcone było przedstawieniu wyników piętnastoletniego studium dotyczącego zachowań przestępczych w ramach dużych rozmiarów kohorty młodych mężczyzn w Pittsburgu. Uzupełnieniem tego wystąpienia były referaty Martina Killiasa i Henriette Haas z Uniwersytetu w Lozannie na temat przestępczości w kohorcie 20.000 rekrutów armii szwajcarskiej oraz Josine Junger-Tas z Uniwersytetu w Lozannie oraz jej współpracowników z Leiden i Rotterdamu na temat przestępczości wśród przedstawicieli mniejszości etnicznych w Holandii. Jednym z interesujących problemów o charakterze czysto technicznym, jaki powstaje przy badaniach tego typu w Europie - na co zwrócił uwagę M.Killias - są nie tylko bardzo wysokie ich koszty, ale także fakt, iż często są one w gruncie rzeczy niemożliwe, a to ze względu na bardzo rygorystyczne postanowienia większości ustawodawstw europejskich dotyczące ochrony danych osobowych.

Ostatnia wreszcie, piąta sesja plenarna, kończąca zresztą cały kongres poświęcona była dyskusji panelowej na temat przyszłości międzynarodowych badań wiktymizacyjnych. W dyskusji tej udział wzięli Kauko Arooma, Josine Junger-Tas, Martin Killias, Christina Rochea d'Alberola oraz Ineke Haen Marshall. Dyskusja ta poświęcona była nie tylko problemom metodologicznym tego typu badań i kwestiom zakresu danych, jakie można i należy przy ich pomocy uzyskiwać, ale także narastającym problemom związanym z ich organizowaniem i finansowaniem, które wręcz mogą stawiać pod znakiem zapytania ich przyszłość. Konkluzje panelu w tym zakresie były raczej umiarkowanie optymistyczne.

Jak wspomniano wcześniej oferta tematów i referatów sesji panelowych w trakcie kongresu była nieprzebrana i wręcz trudna do ogarnięcia. Dlatego ograniczyć się tu wypadnie do wspomnienia tych, w których dane było uczestniczyć piszącemu te słowa. W ramach sesji poświęconej polityce wobec narkotyków poza referatami Jakowa Gilińskiego z Oddziału Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu, poświęconemu lawinowemu narastaniu problemu narkomanii w Rosji, któremu to zjawisku towarzyszy systematyczne rozkręcanie spirali represji karnej wobec konsumentów połączone z mizérią działań i programów profilaktycznych i leczniczych, oraz referatem Krzysztofa Krajewskiego z Uniwersytetu Jagiellońskiego poświęconym meandrom polskiego ustawo-

dawstwa narkotykowego, wskazać należy bardzo interesujące wystąpienie Denisa Ribaud z Uniwersytetu w Lozannie. Przedstawił on wyniki międzynarodowych badań przeprowadzonych metodą *self-report* w kilku krajach europejskich, a dotyczących rozpowszechnienia używania narkotyków wśród młodzieży, a także struktury ich konsumpcji. Abstrahując od pewnych problemów metodologicznych owych badań (przede wszystkim nie zawsze udało się zachować dokładnie porównywalny charakter badanych prób), dostarczają one interesującego obrazu problemu narkomanii w Europie. Podstawowy wniosek, jaki z nich płynie to teza, że eksperymentowanie z narkotykami, przede wszystkim miękkimi, stało się niestety w wielu krajach, wśród osób w pewnym wieku zjawiskiem w gruncie rzeczy „normalnym”.

Inna sesja panelowa poświęcona była zagadnieniom związanym z aktualnymi tendencjami dotyczącymi rozwoju populacji więziennej w wybranych krajach europejskich. W jego trakcie referaty wygłosili Frieder Dünkel z Uniwersytetu w Greifswaldzie i Sonja Snacken z Uniwersytetu w Brukseli, Marvene O'Rourke z Narodowego Instytutu Sprawiedliwości w Waszyngtonie, Stefan Suhling z Instytutu Kryminologicznego Dolnej Saksonii w Hannoverze oraz Roy Walmsley z Uniwersytetu Londyńskiego. Referaty te poświęcone były w swej przeważającej większości problemowi wzrostu rozmiarów populacji więziennej, jaki miał miejsce w wielu krajach w ostatnich latach i rozmaitym konsekwencjom tego zjawiska. Warto przy tym nadmienić, iż referat Roya Walmsley'a, który reprezentował zewnętrzny punkt widzenia na problemy więziennictwa w Europie Centralnej i Środkowej, wskazywał wyraźnie na przykład Polski, jako przykład jednoznacznie pozytywnej tendencji wyrażającej się w redukcji a następnie daleko posuniętej stabilizacji rozmiarów populacji więziennej, czemu towarzyszyła daleko posunięta (w porównaniu do okresu poprzedniego) poprawa warunków odbywania kary pozbawienia wolności. Niestety autor ten nie uwzględnił w swym referacie tendencji jakie wystąpiły w naszym kraju w ostatnich dwóch latach, które w znacznym stopniu niweczą wcześniejsze wysiłki w tym zakresie i stanowią jednoznaczny regres.

Kilka sesji panelowych konferencji poświęconych było różnym aspektom problematyki przestępczości nieletnich oraz sądownictwa dla nieletnich. W trakcie jednej z nich prezentowane były przede wszystkim referaty dotyczące różnych aspektów systemu społecznej reakcji na zachowania dewiacyjne i nieprzystosowanie społeczne nieletnich. Jest rzeczą interesującą, iż obraz europejskiego sądownictwa nieletnich, jaki wyłania się na tle tych referatów, niekoniecznie odpowiada medialnemu stereotypowi generalnej tendencji do zastrzania odpowiedzialności nieletnich, jaka miałaby w tym zakresie występować również w Europie, przyznawania w tym zakresie coraz to większej roli represji i wycofywania się z modelu resocjalizacyjno-wychowawczego. Wręcz

przeciwnie w wielu krajach można obserwować tendencję do intensyfikacji modelu oddziaływań wychowawczych na nieletnich sprawców przestępstw, przede wszystkim zaś do intensyfikacji oddziaływań polegających na wczesnej interwencji, wymagających zresztą odpowiedniego systemu diagnozowania problemów i zagrożeń dla nieletniego w jego bezpośrednim otoczeniu. Jest to więc typowy model „welferystyczny” oparty o przyznanie szerokich kompetencji do ingerencji ze strony państwa opiekuńczego. Szczególnie interesujący pod tym względem był referat Jean Hine z Uniwersytetu w Sheffield pokazujący, iż nawet w Wielkiej Brytanii tradycyjny model sądownictwa dla nieletnich i szerokiego odwoływania się do pracy socjalnej z młodzieżą zagrożoną nadal pozostaje w mocy w odniesieniu do olbrzymiej większości czynów nieletnich. W ramach tego panelu referat wygłosił także Krzysztof Krajewski z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Umieszczenie tego referatu było jednak niewątpliwie „wpadką organizacyjną” niezawinioną przez autora, jako że wystąpienie jego poświęcone było analizie relacji pomiędzy dynamiką przestępczości a dynamiką populacji więziennej w Polsce w minionym dziesięcioleciu. Nie miało ono więc nic wspólnego z przestępczością nieletnich.

Interesujący panel poświęcony był zagadnieniom relacji pomiędzy samokontrolą jednostki a zachowaniami przestępczymi, a więc teorii przestępczości Travisa Hirschi’ego i Michaela Gottfredsona. Interesującą stroną tego panelu była nie tylko prezentacja wyników dwóch wartościowych projektów empirycznych zmierzających do weryfikacji tez Hirschi’ego i Gottfredsona (referaty Christiana Seipela z Uniwersytetu w Hildesheim oraz Christiany Porr i Stefanii Eifler z Uniwersytetu w Bielefeld). Badania mające na celu empiryczną weryfikację teorii kryminologicznych o charakterze etiologicznym to już dzisiaj dość rzadkie przypadki. Referaty te zostały jednak także opatrzone komentarzem jednego z autorów omawianej koncepcji teoretycznej, a mianowicie Michaela Gottfredsona.

Wspomnieć także należy o interesującym panelu poświęconym prezentacji prac prowadzonych przez jeden z komitetów Rady Europy nad stworzeniem europejskiego rocznika statystycznego wymiaru sprawiedliwości (*European Sourcebook of Criminal Justice*), zadania tyleż pożytecznego, co trudnego i skomplikowanego. Trudność tego zadania związana jest nie tylko z metodologicznymi problemami nieporównywalności systemów gromadzenia danych statystycznych na temat przestępczości i reakcji na nią w poszczególnych krajach, ale także z trudnościami w uzyskaniu szeregu danych. W każdym razie członkowie wspomnianego komitetu Rady Europy (Gordon Barclay z brytyjskiego Home Office, Hans von Hofer z Uniwersytetu w Sztokholmie, Beata Gruszczyńska z Uniwersytetu Warszawskiego, Jörg-Martin Jehle z Uniwersytetu w Getyndze oraz Paul Smith z holenderskiego Ministerstwa Sprawiedli-

wości) przedstawili różne aspekty prac komitetu oraz ich wyniki. Dla zainteresowanych podać należy informację, iż *European Sourcebook* jest już dostępny także w postaci elektronicznej w internecie pod adresem <http://www.melissendejong.nl/esb-final> (jest to adres tymczasowy; adres ostateczny będzie podany na powyższej stronie internetowej z momentem uruchomienia tego adresu).

Ostatnią wreszcie sesją panelową, o której należy wspomnieć była sesja poświęcona szeroko pojętym zagadnieniom punitowności społecznych postaw wobec przestępczości. W jego ramach przedstawione zostały referaty prezentujące wyniki rozmaitych badań empirycznych dotyczących tej problematyki, ukazujące zresztą w sposób dobitny wagę tej problematyki w ostatnich latach w ramach empirycznych badań kryminologicznych, oraz relatywną ubogość dokonań w tym zakresie (poza badaniami T. i A. Szymanowskich) w polskiej kryminologii i socjologii prawa. Na szczególną uwagę zasługiwały niewątpliwie referaty Kristel Beyens z Wolnego Uniwersytetu w Brukseli na temat postaw sędziów wobec stosowania kar typu *community sanctions*, oraz badania Dicka Hessinga z Uniwersytetu Erazma w Rotterdamie dotyczące problemu rozbieżności w postawach wobec karania pomiędzy sędziami a opinią publiczną w Holandii.

Konferencja zakończyła się ukonstytuowaniem nowych władz Europejskiego Towarzystwa Kryminologicznego. Jego dotychczasowy tymczasowy prezydent prof. Martin Killias z Lozanny zaproponował na to stanowisko prof. Josine Junger-Tas z Hagi (i Lozanny), która będzie pełnić tę godność przez najbliższy rok. Wybrano także pozostałych członków zarządu, a także podjęto decyzję w rozpoczęciu wydawania własnego czasopisma. Kwartalnik *The European Journal of Criminology*, którego redaktorem naczelnym został David J. Smith z Edynburga, będzie wydawany przez znane wydawnictwo Sage Publications poczynając od roku 2003, a członkowie Towarzystwa będą je otrzymywać w ramach rocznej składki członkowskiej wynoszącej aktualnie 50 £. Potwierdzono także, iż następny kongres Towarzystwa odbędzie się w dniach 5 - 7 września 2000 r. w Toledo w Hiszpanii, a jego organizatorem jest Christina Rechea d'Alberola z Wydziału Prawa Uniwersytetu Kastylii-La Manchy w Toledo. Następne kongresy planowane są m.in. w Helsinkach oraz Amsterdamie.

Pozostaje tylko życzyć sobie aby Towarzystwo i jego doroczne kongresy zdołały utrzymać dynamikę, jaką uzyskały w trakcie pierwszego kongresu w Lozannie. Póki co trzeba zachęcić do odwiedzenia strony internetowej Towarzystwa (<http://www.esc-eurocrim.org>), gdzie poza generalnymi o nim informacjami oraz jego statutem znajduje się także dokładny program konferencji w Lozannie, lista jej uczestników, a także streszczenia wielu wystąpień. Znaleźć

tam można także bliższe informacje na temat kongresu w Toledo, do uczestnictwa w którym należy polskie środowisko kryminologiczne jak najbardziej zachęcić.

*

Konferencja Europejskiego Towarzystwa Kryminologicznego zgromadziła około 300 uczestników. Wśród ponad 200 referatów przedstawionych na Konferencji sporo miejsca poświęcono metodologii oraz wynikom badań porównawczych w kryminologii. Porównaniom międzynarodowym poświęcone były m.in. dwie sesje panelowe pt. „Crime Trends and Cross-Cultural Comparison”, które miałam przyjemność prowadzić.

Prezentacje koncentrowały się wokół zagadnienia porównania trendów przestępczości w oparciu o różne źródła danych, tj. statystyki policyjne oraz rezultaty badań wiktymizacyjnych. Przedstawiono także realizowane i planowane międzynarodowe projekty badawcze, m.in.: International Crime Victims Survey (ICVS), International Violence Against Woman Survey (IVAWS), National Survey of Crime Trends and Operations of Criminal Justice Systems oraz European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics.

Podsumowując sesje panelowe dotyczące międzynarodowych porównań należy podkreślić, że pomiar przestępczości w poszczególnych krajach zależy przede wszystkim od systemu karnego, polityki karnej oraz sposobu rejestracji. O tym czy wzrasta czy spada przestępczość decyduje niekiedy nie jej rzeczywisty wzrost lub spadek, lecz ten, kto tworzy statystykę przestępczości oraz ten, kto dane statystyczne interpretuje. W porównaniach międzynarodowych, sprawa jest jeszcze bardziej skomplikowana. Kraje rozwinięte mają na ogół dobrze zdefiniowany system statystyczny, dobrze opracowany i weryfikowany system sprawozdawczy i w efekcie „dużą przestępczość”. W Holandii, np. współczynnik przestępczości – według statystyk policyjnych w 2000 r. – wyniósł 8027, w Gruzji – 203, w Polsce – 2906. Nie oznacza to jednak, że w Holandii jest 40 razy niebezpieczniej niż w Gruzji i ponad dwukrotnie gorzej niż w Polsce. W Holandii system statystyczny jest bardziej szczelny, rejestrowane są niemal wszystkie zgłoszenia, a więc „ciemna liczba” jest zdecydowanie mniejsza niż w Gruzji, czy w Polsce.

W wielu krajach obok danych policyjnych przedmiotem analizy są rezultaty badań nad ofiarami przestępstw. Dane wiktymizacyjne stanowią podstawę do weryfikacji oficjalnych wskaźników oraz trendów przestępczości. Badania holenderskie (Karin Wittebrood i Marianne Junger: Trends in violent crime in the Netherlands) pokazały, że w Holandii według danych policyjnych nastąpił

wzrost przestępstw z użyciem przemocy (violent crime), podczas gdy wyniki badań wiktymizacyjnych świadczą o stabilizacji przestępczości agresywnej. Różnice w trendach wskazują w tym przypadku na „przeszacowanie” danych policyjnych, co jest wynikiem udoskonalenia techniki rejestracji przestępstw, a także przywiązywaniem coraz większej wagi do przestępczości z użyciem przemocy zarówno ze strony ofiar, które częściej zawiadamiają policję o przestępstwach jak i ze strony policji, która bardziej skrupulatnie przyjmuje i rejestruje takie przestępstwa. Podobne problemy poruszono w odniesieniu do danych pochodzących z Wielkiej Brytanii (Chris Kershaw: Plan for an Enlarged Annual British Crime Survey) oraz w ujęciu przekrojowym obejmującym 16 krajów uprzemysłowionych (Beata Gruszczyńska; Comparison between European Sourcebook and ICVS Survey).

Kwestia porównania danych o przestępczości rozważana była w kontekście międzynarodowych projektów badawczych opartych na oficjalnych danych statystycznych oraz prowadzonych i projektowanych badaniach wiktymizacyjnych.

Badania prowadzone przez ONZ przedstawił Sami Newala w referacie pt. „UN Survey on Crime Trends and Operations of the Criminal Justice”.

National Survey of Crime Trends and Operations of Criminal Justice Systems jest badaniem statystycznym na temat przestępczości i działalności wymiaru sprawiedliwości, które obejmuje kraje należące do ONZ. Projekt jest prowadzony pod auspicjami ONZ (Centre for International Crime Prevention (CICP), Office for Drug Control and Crime Prevention, Department of Economic and Social Affairs). Badanie, powtarzane co parę lat, polega na utworzeniu międzynarodowej bazy danych o przestępczości i funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości. Technika badania oparta jest na formularzach statystycznych rozsyłanych do osób odpowiedzialnych (w poszczególnych krajach) za statystykę policyjną, prokuratorską, sądową i penitencjarną. Opracowane informacje udostępnione są w internecie oraz w licznych analitycznych opracowaniach³. W pierwszym badaniu (w 1973 r.) udział wzięło 72 krajów, w piątym (w 1994 r.) – 91 krajów (12 krajów przesłało wypełnione formularze zbyt późno, co uniemożliwiło włączenie ich do centralnej bazy danych⁴). Obecnie opracowywana jest szósta edycja projektu obejmująca lata 1994-1997. Niestety, w tak szeroko zakrojonym badaniu, opartym na informacjach przekazywanych przez agendy rządowe, dane obarczone są wieloma błędami. Już na przy-

³K. Kangasputa, M. Joustesen, N. Ollus, (1998). Crime and Criminal Justice Systems in Europe and North America 1990-1994, European Institute for Crime Control, United Nations (HEUNI), Helsinki; Global report on Crime and Justice, ed. Newman, G. (1999), Oxford University Press.

⁴Wśród krajów spóźnionych znalazła się Polska.

kładzie wskaźników zabójstw (na 100 tysięcy ludności) widoczne są różnice wynikające z odmiennych definicji oraz systemów statystycznych. Weryfikacja danych ONZ z innymi źródłami np. Światową Organizacją Zdrowia (WHO) pokazała, że kategoria zabójstwo jest niejednolita. Czasem obejmuje wszystkie czyny, których następstwem jest śmierć człowieka, niekiedy tylko zabójstwa dokonane lub łącznie zabójstwa dokonane i usiłowania.

Podobnym projektem statystycznym jest europejska baza danych o przestępczości European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics (European Sourcebook). Badaniu European Sourcebook poświęcona była odrębna sesja panelowa, w której wzięli udział: Gorgon Barclay, Hanns van Hofer, Beata Gruszczyńska, Jorg-Martin Jehle i Paul Smit oraz workshop pt. „European Sourcebook” z udziałem kilkunastu uczestników projektu.

Europejska baza danych obejmuje kraje będące członkami Rady Europy. Badanie, kierowane przez Martina Killiasa, prowadzone jest przy współpracy Home Office w Wielkiej Brytanii oraz Holenderskiego Instytutu Badania Przestępczości (WODC). Projekt jest realizowany przez zespół koordynatorów (odpowiedzialnych za metodologię i poprawność systemu statystycznego) oraz krajowych korespondentów, których zadaniem jest gromadzeniem danych⁵. Postawę systemu sprawozdawczego stanowią standardowe definicje kategorii prawnych i kryminologicznych. Z uwagi na różnice w systemach karnych i systemach statystycznych szczególną uwagę przywiązuje się do właściwego odnotowania wszelkich rozbieżności i zmian w przepisach prawnych. Pierwsza edycja European Sourcebook objęła 34 kraje i lata 1990-1995⁶. W kolejnej edycji, która dotyczy lat 1996-2000 uczestniczy ponad 40 krajów.

Nowym projektem wiktyimizacyjnym jest International Violent Against Woman Survey (IVAWS). Przedstawiony został przez Natalię Olus „Violence against Woman, International Comparison”. Badanie dotyczące przemocy wobec kobiet realizowane jest pod auspicjami ONZ w kilkunastu krajach⁷. Podstawowe cele IVAWS to: diagnoza rozmiarów i charakterystyka przemocy jakiej doznają kobiety, ocena prawnego systemu ochrony kobiet – ofiar przemo-

⁵ Kierownikiem projektu jest Martin Killias (University of Lauzanne), sekretariat projektu prowadzi Cynthia Tavares (Home Office), bazą danych kieruje Marcelo Aebi (University of Lausanne), w zespole metodologicznym pracują Marcelo Aebi, Kauko Aromaa, Bruno Aubusson de Cavarlay, Gordon Barclay, Beata Gruszczyńska, Hanns von Hofer, Vasilika Hysi, Jörg-Martin Jehle, Martin Killias, Paul Smit. Każdy z członków współpracuje z siecią pięciu krajowych korespondentów.

⁶ European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics, (1999). Strasbourg, PC-S-ST (99) DEF.

⁷ Badanie prowadzone będzie m.in. w: Finlandii, Holandii, Danii, Szwajcarii, Polsce, Estonii, Argentynie, Urugwaju, Kostaryce, Kanadzie, Wielkiej Brytanii, na: Ukrainie, Filipinach.

cy, a także ocena systemu pomocy psychologicznej i socjalnej ze strony instytucji państwowe oraz agend poza rządowych. Przedmiotem badań jest także ocena pracy policji w zakresie przyjmowania zawiadomień dotyczących przemocy i podejmowanych interwencji. Metodologia IVAWS opiera się na sondażach wiktymizacyjnych realizowanych w latach 90-tych m.in. w Kanadzie, USA, Wielkiej Brytanii. Narzędziem badawczym jest wystandaryzowany kwestionariusz ankiety w wersji zaadoptowanej do warunków danego kraju. Sondaż zostanie przeprowadzony na losowej próbie 2000 kobiet w każdym z krajów. Ze względu na szczególny temat badania dużą wagę przywiązuje się do odpowiedniego przygotowania ankieterek. Przeszkolenie ankieterek obejmuje zagadnienia teoretyczne dotyczące przemocy wobec kobiet, zagadnienia praktyczne (m.in. nawiązywanie kontaktu z respondentką, udzielanie wsparcia i kierowanie do konkretnych placówek pomagających ofiarom przemocy) oraz zagadnienia etyczne. Obecnie badanie jest w trakcie przygotowań do pilotażu.

Perspektywy Europejskiego Towarzystwa Kryminologicznego.

II Konferencja European Society of Criminology (ESC),

Toledo, 5-7 września 2002.

European Society of Criminology zostało utworzone z inicjatywy kilkudziesięciu kryminologów z krajów europejskich w 2000 r.⁸. W Lozanie we wrześniu 2001 r. odbyła się pierwsza Konferencja ESC, w której uczestniczyło kilkaset osób w tym ponad 30 osób z krajów Europy Centralnej i Wschodniej.

Najbliższa, II Konferencja ESC zatytułowana *European Criminology: Sharing Borders, Sharing a Discipline* odbędzie się w 2002 r. w Toledo, pięknym historycznym mieście Hiszpanii. Gospodarzem Konferencji jest Uniwersytet Castilla-La Mancha. Program obejmuje ponad 20 tematów panelowych.

Następne Konferencje ESC odbędą się: w 2003 r. w Helsinkach, w 2004 r. w Amsterdamie, a w 2005 r. w Krakowie. Zgłoszenie Krakowa spotkało się z dużym zainteresowaniem Zarządu ESC i, jak sędzę, będzie ważnym wydarzeniem naukowym dla polskiej kryminologii.

Poniżej przedstawiam program Konferencji w Toledo i informacje dotyczące trybu zgłaszania referatów.

⁸ Spotkanie założycielskie odbyło się w kwietniu 2000 r. w Hadze. Do pierwszego Zarządu Europejskiego Towarzystwa (Provisional Board) zostali wybrani: Kauko Aromaa, Henk van de Bunt, Beata Gruszczńska, Josine Junger-Tas, Martin Killias, Michael Levi, Cristina Rechea Alberola, Ernesto Savona i P-O Wikstrom. Przewodniczącym ESC został Martin Killias. Towarzystwo zarejestrowano we wrześniu 2000 r. Obecnie ESC liczy 315 członków.

- Political Transitions and Crime
Warsaw University (IPSiR, Department of Criminology)
Email: ugatti@unige.it
Beata Gruszczynska
ul. Podchorazych 20
00-721 Warsaw, Poland
Tel.: (48-22) 55 30 712
Fax: (48-22) 55 30 753
Email: bgrusz@supermedia.pl
- Historical Criminology
Thomas Gilly
61 rue du Faubourg St. Martin
75010 Paris FRANCE
Tel.: 33 1 42067136
Fax: 33 1 44072304
Email: th_gilly@yahoo.fr
- Research Methods in Criminology
Andromachi Tseloni
Department of Sociology, Aegean University
Limnou I & Archipelagous
Mytilene 81 100, GREECE
Tel.: 30 251 36517
Fax: 30 251 36599
E-mail: a.tseloni@soc.aegean.gr
- Corruption and Organized Crime
Sabrina Adamoli
TRANSCRIME, University of Trento
Via Inama 5
38100 Trento ITALY
Tel.: 39 0461-882304
Fax: 39 0461-882303
Email: sadamoli@gelso.unitn.it
- Violent Crime
Juan Medina
Department of Social Policy and Social Work
University of Manchester
Williamson Building, Oxford Road
M19 9PL Manchester, UK
Tel.: 44 161 275 4726
Fax: 44 161 275 4724
Email: msrtsjm2@man.ac.uk
- Treatment Methods of Criminal Behaviour
Santiago Redondo Illescas
Departamento de Personalidad, Evaluación y Tratamiento Psicológicos
Facultad de Psicología, Universidad de Barcelona
Passeig de la Vall d'Hebron, 171
08035 Barcelona, SPAIN
Tel.: 34 93 312 51 09
Fax: 34 93 402 13 62

The Politics of Punishment and Sentencing	E-mail: sredondo@psi.ub.es Elena Larrauri Facultad de Derecho, Universidad Autonoma de Barcelona 08193 Bellaterra, Barcelona, SPAIN Tel. 34 93 581 22 36 or 34 93 581 22 47 Fax: 34 93 581 2988 Email: elena.larrauri@uab.es
Economics of Crime	Amor Díez-Ticio Dpto. De Estructura e Historia Económica y Economía Pública Facultad de Derecho, Univ. de Zaragoza, Calle Pedro Cerbuna, 12 50009 Zaragoza, SPAIN Tel.: 34 976 761446 Fax: 34 976 761499 Email: adiez@posta.unizar.es
Gender and Crime	Loraine Gelsthorpe Institute of Criminology, University of Cambridge 7 West Road Cambridge, CB3 9DT UK Tel.: 44 1223 335377 or 44 1223 335360 Fax: 44 1223 335356 Email: lrg10@hermes.cam.ac.uk
Race, Ethnicity and Crime	Ruth Chigwada Bailey 98 Aldridge Avenue Stanmore Middlesex HA7 1DD, UK Tel.: 44 20 820 49587 Fax: 44 20 8204 9587 Email: ruthchigwada@aol.com

B. Research on Policy Issues

THEME	CHAIR
Crime and Public Policy	Michael Tonry Institute of Criminology 7 West Road, Cambridge CB3 9DT UK Tel: 44 1223 335369 Fax: 44 1223 335356 Email: slh30@cam.ac.uk
Crime Control and Prevention	Christina Zarafonitou Department of Sociology, Panteion University. 136 Syngrou Avenue, 176 71 Athens, GREECE

	Tel.: 30 1 920 17 95 Fax: 30 1 92 23 678 E-mail: chrizara@panteion.gr
Drugs, Alcohol and Crime	Christine Wilkinson Scarman Centre, University of Leicester 154 Upper New Walk LE1 7QA Leicester UK Tel.: 44 116 252 5707 Fax: 44 116 252 5788 Email: cw55@le.ac.uk
Victimization and Fear of Crime	Per Stangeland Universidad de Málaga Ed. de Investigación, Campus de Teatinos 29071 Málaga, SPAIN Tel.: 34 952 13 23 33 Fax: 34 952 13 22 42 E-Mail: stangeland@uma.es
Criminal and Juvenile Justice	Vicente Garrido Instituto de Creatividad e Innovaciones Educativas Universidad de Valencia, Avda. Blasco Ibañez, 32 46010 Valencia, SPAIN Tel.: 34 96 3864440 Fax: 34 96 3864035 Email vicente.garrido@uv.es
Policing and Social Justice	Svetlana Stephenson DFID Consultancy on Access to Justice and Human Rights in Russia 37 Lower Dagnall Street St Albans Herts AL3 4PX UK Tel./Fax: 44 1727 811 256 E-mail: thestephensons@compuserve.com
Sentencing, Corrections and Alternatives to Incarceration	Roy Walmsley Consultant to HEUNI and Associate of the International Centre for Prison Studies 7 Stables End, Orpington, Kent BR6 8PD UK Tel./Fax: 44 1689 811 133 E-mail: rowalmsley@hotmail.com
Education and Training	Rui Abrunhosa Gonçalves Instituto de Educação e Psicologia Universidade do Minho 4700 Braga, PORTUGAL

Tel.: 351 253 604267

Fax: 351 253 678987

Email: rabrunhosa@iep.uminho.pt**Procedures:****1. Abstracts**

Please send a 100 word abstract to the appropriate theme chair listed below, either by post, fax or email by May 2, 2002. Your abstract should be accompanied by your personal details: name, affiliation, full address, telephone, fax and email. You will receive confirmation of the receipt of your abstract from the theme chair. If you are in doubt as to whom to send your abstract to, please send it to the programme chair, Rosemary Barberet (details listed above).

2. Conference registration

All presenters will receive confirmation and a conference registration mailing before June 1st, 2002 and must register for the conference by July 1st, 2002.

3. ESC Membership

ESC conference participants may wish to consider joining the ESC since a 30% registration discount will be given to ESC members. Membership enquiries may be directed to:

Martin Killias

School of Forensic Science and Criminology

University of Lausanne

CH-1015 Lausanne, SWITZERLAND

Fax: 41 21 692 4605,

Email: Martin.Killias@ipsc.unil.ch**ESC President**

Josine Junger-Tas

University of Leiden

Meijersinstitute

Parsifalstraat 9

2555 WG Den Haag

UKThe Netherlands

5767Fax: 31 70 325 9362

Email:

J.Tas@wodc.minjust.nl**Conference Organiser:**

Cristina Rechea Alberola

Unidad de Criminología

Facultad de Derecho

Universidad de Castilla-La Mancha

02071 Albacete, SPAIN

Tel. 34 967 59 92 00 Ext. 2139

Fax: 34 967 59 92 16

Email:

rechea@ciju-ab.uclm.es**Programme Chair:**

Rosemary Barberet

Scarman Centre

University of Leicester

154 Upper New Walk

LE1 7QA Leicester,

Tel. 44 116 252

Fax: 44 116 252 5788

Email:

rb78@le.ac.uk

* * *

16-19 September 2001 (Leuven, Belgium), fifth International Conference: Positioning Restorative Justice, organised by International Network for Research on Restorative Justice for Juveniles

* * *

6-9 October 2001 (Washington, DC), National Conference on Preventing Crime – Power of Prevention.

* * *

6-11 October 2001 (Washington, DC), CURE's International Conference, Major Human Rights Documents and Prison Reform.

* * *

17-27 October 2001 (Huntsville, Texas, USA) XXIII International Course of Higher Specialization for Police Services, Policing in Multicultural Societies.

* * *

2-3 November 2001 (Salzburg, Austria) Potential and Limitations of the New Conflict Resolution Methods, Family Mediation and Child Guidance on our Way Towards a New Culture of Conflict.

* * *

8-9 November 2001 (Mollet del Valles, Spain), International Conference on Safety and Crime Prevention by Urban Design

* * *

3-7 December 2001 (Durban, South Africa) 2nd World Conference: Modern Criminal investigation, organized crime and human rights.

5-7 Mai 2002 (Liège, (Belgique) 8ème colloque de l'association internationale des criminologues de langue Française: Délinquance et milieux de vie.

Contact: Mme Christine Delhaye, Université de Liège – Ecole de Criminologie, Sart-Tilman B33 à 4000 Liège (Belgique), tel. + 32 4-366-22-73, fax: +32 4-366-29-88

* * *

17-20 July 2002 (Keele University, UK) conference: Crossing Borders.
Contact: BSC2002@keele.ac.uk or <http://www.keele.ac.uk/depts/cr/bsc>.

Conference Themes

Themed sessions with invited speakers, workshop (paper/poster) sessions, round-table discussions and book panels will be arranged around the following themes. Suggestions for sessions, panels and papers are welcome and should be directed to the member of the Programme Committee co-ordinating the theme as indicated below, or can be made directly through Susanne Karstedt, Keele University, (s.karstedt@crim.keele.ac.uk). For further information on conference links, see NEWS.

Crossing Borders of Disciplines and Theories

Contact: Ronnie Lippens (cra13@keele.ac.uk) or David Gadd (cra24@keele.ac.uk).

Crossing Borders of Theory and Practice

Contact: Tim Hope (cra09@keele.ac.uk) or Bill Dixon (cra18@keele.ac.uk)

Cross-National and Cross-Cultural Experiences in Criminology

Contact: Evi Girling (cra12@keele.ac.uk) or Bill Dixon (cra18@keele.ac.uk)

War, Crime and Human Rights

Contact: Ruth Jamieson (cra02@keele.ac.uk) or Vesna Nikolic (vnikolic@eunet.yu)

The Local and the Global: Communities and Crime

Contact: Richard Wild (cra11@keele.ac.uk)

Transnational Crime and Organized Crime

Contact: Ruth Jamieson (cra02@keele.ac.uk) or Susanne Karstedt (s.karstedt@crim.keele.ac.uk)

Migration, Immigration and Crime

Mike Rowe (mr5@le.ac.uk) or Susanne Karstedt (s.karstedt@crim.keele.ac.uk)

Contemporary Transformations of Policing and Security

Contact: Ian Loader (cra05@keele.ac.uk)

The History/Histories of Crime

Contact: Barry Godfrey (cra00@keele.ac.uk) or John Locker (crd12@keele.ac.uk)

Prisons and Corrections

Contact: Elaine Crawley (mailto:cra14@keele.ac.uk) or Anne Worrall (mailto:cra10@keele.ac.uk)

Gender and Crime

Contact: Anne Worrall (cra10@keele.ac.uk)

Courts and Penal Law

Contact: Martin Wasik (mailto:laa16@keele.ac.uk)

Criminal Careers and Desistance

Contact: Stephen Farrall (cra23@keele.ac.uk) or Shadd Maruna (sm457@cam.ac.uk)

Take the Money and Run Criminology goes to the Movies

Contact: Richard Wild (cra11@keele.ac.uk)

Crossing Borders in Learning and Teaching

Contact: Siân Payne (bsc2002@keele.ac.uk)

Postgraduate Sessions

Contact: Siân Payne (bsc2002@keele.ac.uk) or Anthea Hucklesby (mailto:a.hucklesby@hull.ac.uk).